

Міністерство освіти та науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарного менеджменту
Кафедра філософії та культурного менеджменту

Кваліфікаційний проєкт
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему **«Слід»: розробка та апробація мобільного додатку з культурної
деколонізації та декомунізації громадського простору»**

Виконала студентка 2 курсу, групи МКПд-21
Спеціальності 034 Культурологія
ОПП «Культурологія: проєктна діяльність»
Петрова Мирослава Євгенівна

Керівниця:
к.ф.н., старша викладачка кафедри філософії та культурного менеджменту
Шляхова Ольга Анатоліївна

Рецензентка:
докторка філософських наук, професорка
Шевчук Катерина Сергіївна

Острог, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ «ДЕРУСИФІКАЦІЇ»	11
1.1 Термінологічна диференціація понять «деколонізація», «декомунізація» та «дерусифікація». Правовий аспект	11
1.2 Участь громадськості в декомунізаційних та деколонізаційних процесах	13
1.3 Концепція пам'яті	16
1.4 Досвід дерусифікації у пострадянських Балтійських країнах	19
1.5 Осмислення політики пам'яті в межах Українського інституту національної пам'яті	21
Висновки до розділу I	25
РОЗДІЛ II. ДЕКОМУНІЗАЦІЯ ТА ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ: ПРОЄКТИ ТА ПОЛІТИКА КІРОВОГРАДЩИНИ	27
2.1 «Деколонізація. Україна»	27
2.2 «Декомунізація Львівщини» та «Локальна декомунізація»	28
2.3 Деколонізація та декомунізація на Кіровоградщині	30
Висновки до розділу II	33
РОЗДІЛ III. ГРАНТОВА ЗАЯВКА, КОШТОРИС ТА РОБОЧИЙ ПЛАН ПРОЄКТУ	35
3.1 Грантова заявка	35
3.2 Кошторис	49
3.3 Робочий план проєкту	59
Висновки до розділу III	61

ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність проєкту. На державному рівні проблема деколонізації, декомунізації та політики національної пам'яті полягає у відсутності роботи краєзнавцями та краєзнавицями із громадськими просторами, які підпали під реалізації законів «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» та «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу». Втім досі присутні пам'ятники, монументи та інші скульптурні та архітектурні пам'ятки, а також ті, які просто демонтували, не заповнивши громадський простір новими сенсами, які відображатимуть історію України. Деякі приклади «заповнених» просторів вказують на необізнаність ініціаторів проєктів, спрямованих на «увічнення» пам'яті про болючі події в історії України. Пам'ятник Герою України Олександру Мацієвському в Києві викликав критику та дискусію про обґрунтований, доцільний спосіб вшанувати пам'ять сучасних героїв та героїнь. На національному рівні громадяни, громадянки країни не є залученими у творенні деокупованого простору у рідних містах, містечках і селах. Отже, і почуття відповідальності, яке полягає у залученості у державотворчих процесах, відсутнє.

Проєкт актуальний для Кропивницького району та міста Знам'янка зокрема, оскільки в регіоні досі присутні різноманітні окупаційні пам'ятки, які не були переосмислені чи якимось «відгороджені» від суспільства, що шкодить адекватному сприйняттю історії цієї місцевості. За останні десять років вулиці були перейменовані (хоча ряд власників приватних будинків не замінили старі таблички на нові), деякі пам'ятки були (частково) демонтовані.

Проблемою є бюрократизованість громадських обговорень. На рівні міста Знам'янка про будь-які обговорення щодо перейменовування вулиць можна дізнатися тільки на сайті Знам'янської міської територіальної громади. Переважно звернення громади стосуються побутових питань, але тема

дерусифікації станом на 2023 рік не була піднята. Питаннями культури займається Відділ культури та туризму виконавчого комітету Знам'янської міської ради. Проте і їхня діяльність спрямована на захист чинних пам'яток міського значення. Члени та членкині громади пропонують нові назви вулиць, спираючись на особистий досвід, а не на історію району. Головна проблема: якщо такі обговорення і присутні, вони відбуваються без наукового підходу(дослідження краєзнавців) і не є масовими.

Назва додатка – «Слід» – передбачає не стільки «окупований» росіянами простір, а власне український «слід». Головними цінностями проєкту є дослідження історії регіонів, дерусифікація громадського простору та доступність саме історії для мешканців міст, сіл та інших населених пунктів.

Додаток прагне залучити користувачів залишити власний «слід» у творенні простору та пам'яті, яка буде близька їм. Таким чином, проєкт «Слід» не тільки «стирає» попередній окупаційний, російський «слід», але й дає можливість відновити український «слід».

Унікальність та інноваційність проєкту. Подібних проєктів, що створюють додатки, немає, проте є громадські організації, діяльність котрих спрямована на деколонізаційні, декомунізаційні та дерусифікаційні процеси. До прикладу, ГО «Деколонізація. Україна» розгортає власну діяльність тільки на виявлення та знищення наявних комуністичних та імперських пам'яток. Також ГО «Декомунізація Львівщини» займається демонтуванням пам'яток окупаційним режимам.

Загалом Міністерство культури та стратегічних комунікацій ініціювало створення Ради при МКІП та Українському інституті національної пам'яті. Рада – це дорадчий орган, який має опікуватися питаннями деколонізації, декомунізації та дерусифікації простору. Як зазначено на сайті: *«Органи місцевого самоврядування у діалозі з суспільством мають приходити до спільного рішення і далі координувати його з Радою»*. Проте ці питання охоплюють лише демонтування, а не роботу громади над спустілим простором.

Додаток надає цю комунікацію між суспільством та органами місцевого самоврядування. Проект є унікальним тим, що пропонує місцевим обрати, ґрунтуючись на порадах краєзнавців, краєзнавиць, як заповнити «де окупований» культурний простір власного населеного пункту, а не просто вказує на пам'ятки імперіалістичного, комуністичного минулого. Також користувачі, користувачки можуть подати на розгляд пам'ятки, які не є висвітленими у додатку, опісля модератори, модераторки – краєзнавці, краєзнавиць та інші фахівці, фахівчині – аналізують пропозиції, залишаючи їх чи видаляючи зовсім. Спільно з органами місцевого самоврядування на платформі додатка можна організувати голосування, як заповнити громадський простір після дерусифікації. У результаті будуть задоволені інтереси держави (органи влади на всіх рівнях): не тільки успішно проведені деколонізаційні, докомуністичні та дерусифіковані процеси, але буде реалізовано політику національної пам'яті через залучення до цих процесів громадян, що надалі будуть більш соціально/національно свідомими.

Зважаючи на ускладнену комунікацію між органами місцевої влади та необізнаність громади щодо історії свого регіону – проблема, що притаманна усім – додаток є зручною платформою для швидкого ознайомлення з окупаційною спадщиною та пропозиціями від краєзнавців, краєзнавиць щодо заповнення громадського простору. З можливістю голосування, мобільний додаток виступає швидшим засобом комунікації, пізнання та залучення громади у деокупаційні процеси рідного краю.

Кінцевий культурний продукт. Мобільний додаток з картою імперіалістичних та комуністичних пам'яток «Слід» спрямований на просвіту українців щодо історії власних регіонів та участь громадян у творенні дерусифікованого простору. Також «Слід» матиме функцію голосування для користувачів, ґрунтуючись на порадах краєзнавців, краєзнавиць, як заповнити деколонізований, декомунізований та дерусифікований простір. Зазвичай спустілі «майданчики» колишніх символів окупації (як буквальної, так і культурної) залишаються незаповненими новими сенсами – пам'ятками, або

цей простір заповнюють, не звертаючи уваги на історію того чи іншого населеного пункту.

У результаті місцеве населення матиме змогу відстежувати та бути частиною деколонізаційних, декомунізаційних та дерусифікаційних процесів. За допомогою «Сліду» громадяни зможуть дізнаватися історію рідного краю та обирати, як заповнити дерусифікований простір – будуючи діалог з органами місцевої влади, які своєю чергою зможуть мати інструмент «пильнування» за вищезгаданими процесами.

У довгострокових результатах проєкту додаток «Слід» трансформується у мобільну енциклопедію-довідку особистостей, подій та причин назви вулиці, розташування пам'ятника, обеліску тощо.

Цільова аудиторія проєкту. Серед безпосередньої цільової аудиторії в межах району Кропивницький та міста Знам'янка є Знам'янська міська рада, відділ культури та туризму, начальниця відділу – Бабаєва Світлана Миколаївна. Також у місті розташована Суботцівська сільська рада. Проєктом може зацікавитися заступниця сільського голови – Бойчук Людмила Григорівна, а також начальниця відділу культури та туризму – Жека Олена Миколаївна. Платформа додатка стане інструментом виконання місцевими органами влади деколонізаційних, декомунізаційних та дерусифікаційних процесів, а також реалізація політики національної пам'яті.

У сфері освіти проєкт може зацікавити школи району міста Знам'янка. Класні керівники класів, у яких читається предмет «Народознавство / Громадянська освіта / Історія рідного краю». Учні та учениці, які вчили або вчать предмет «Народознавство / Громадянська освіта / Історія рідного краю». Додаток може стати доступним інструментом задля виконання освітніх цілей, запропонованих у шкільній програмі. Старшокласники, старшокласниці дізнаватимуться історію, досліджуючи власні населені пункти. Учні та учениці шкіл можуть поєднувати інституційну освіту із самоосвітою в інтерактивній формі (через додаток), що виховає у них активну молодь, яка цікавиться культурним простором свого населеного пункту. Вчителі, вчительки також

зможуть виконати свої завдання як працівники освіти з допомогою нетрадиційного інструменту освіти (додаток).

Громадські організації, які цікавляться проблемами деколонізації, декомунізації та дерусифікації можуть стати партнерами проєкту. Подібна співпраця допоможе залучити свідомих громадян: молодь, зацікавлені люди середнього-старшого віку..

Культурні потреби та запити. Зважаючи на завдання відділу культури та туризму проводити деколонізаційні, декомунізаційні та дерусифікаційні процеси, за допомогою додатку Знам'янська міська рада та Суботцівська сільська рада зможуть співпрацювати з громадою: держава будуватиме публічний діалог щодо заповнення деокупованого культурного простору.

Працівники, працівниці освіти в інтерактивній формі (через платформу додатка) зможуть виконати програмні вимоги – проілюструвати вплив окупаційної влади на простір місця проживання учнів.

Учні зможуть досліджувати своє місто, село або населений пункт на наявність окупаційних пам'яток, вивчати історію та в майбутньому брати участь в публічному діалозі з місцевими органами влади.

Управління проєктом та проєктні ризики. Суб'єктивними ризиками для реалізації проєкту є стан здоров'я учасників команди, їхнє місцеперебування на час роботи та мобілізація. Шлях мінімізації таких ризиків є заміна учасників команди на період одужання тих, хто захворів, або, якщо ситуація не є критичною – дистанційна робота. Цей спосіб поширюється і на учасників, що не проживають на момент реалізації проєкту у Кропивницькому районі. Мобілізація учасника, учасниці вимагає заміни, це передбачає переговорні процеси з грантодавцями.

Поза командою є ризик, що полягає у пасивності органів місцевої влади, незацікавленості у ході реалізації проєкту. Шлях мінімізації: організація зустрічей-конференцій на тему співпраці, потрібності додатка та його актуальність для працівників об'єднаних територіальних громад, оскільки додаток є зручною платформою для відстежування процесу деколонізації

(звітність) та діалогу з громадою, що може зменшити бюрократизованість звернень громадян до органів місцевої влади.

У випробувальному терміні є етап апробації додатка працівниками освіти (вчителів) та дітьми. Процес реалізації проєкту може припасти на канікули у школах. Шлях мінімізації ризику: превентивне обумовлення презентації з працівниками освіти – провести презентацію на канікулах.

Найзначнішими об'єктивними зовнішніми ризиками є російські атаки. Цей ризик може паралельно бути з усіма попередніми, шлях мінімізації простий: наявність укриттів для усіх залучених людей у проєкті – вони знатимуть адреси найближчих укриттів. Укриття біля місць проживання учасників команди, найманих працівників, будівель, де функціонують органи самоврядування та школах.

Російські атаки також можуть спричинити блекаути. У такому разі команда не матиме фіксованого графіка роботи, реалізація тих чи інших завдань буде спиратися на графіки енергопостачання. Що стосується очної праці – команда працюватиме з наявними енергоресурсами (генератори, акумулятори, що передбачені в бюджеті проєкту).

Захворювання вірусом COVID-19 унеможлиблює очну комунікацію, натомість команда та інші залучені особи організовуватимуть онлайн-зустрічі, консультації.

Апробація роботи. Робота пройшла необхідну апробацію: опубліковані тези, виступи та стаття, подана до друку. Тези: ««Велікая культура»: Полілог (пост)імперій», опубліковані у матеріалах Міжнародної наукової конференції «Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи», місто Острог, 8 листопада 2024 рік. «Окупована пам'ять: вплив Росії на свідомість українців та українок», опубліковані в «Острозькі культурологічні читання: матеріали Всеукраїнської наукової конференції» за 4 квітня 2025 рік. Виступ «Осмищення політики пам'яті в межах інституцій» у секції «Актуальні питання української та світової культури» на XXX-ій науковій викладацько-студентській конференції «Дні науки», 15 травня 2025 року. Подано до друку

статтю «Деколонізація та декомунізація: Кропивницький район», «Студентські наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Соціогуманітарні науки».

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ «ДЕРУСИФІКАЦІЇ»

1.1 Термінологічна диференціація понять «деколонізація», «декомунізація» та «дерусифікація». Правовий аспект

Для подальшого розкриття суті проєкту «Слід» у повному обсязі варто окреслити поняття, які будуть фундаментальними. У цьому розділі буде розглянута концепція пам'яті, позаяк робота з пам'яттю є безпосереднім завданням проєкту. Також розглянеться досвід дерусифікації в країнах Балтії та виконання політики декомунізації та деколонізації в межах Українського інституту національної пам'яті.

Деколонізація – процес позбавлення певною територією імперської спадщини (культурної, політичної, економічної і т.д.), яка, зазвичай, була результатом засадничої політики колишньої метрополії [1, с.81]. Декомунізація – процес усунення з публічного простору та свідомості суспільства ознак комуністичної ідеології [6, с. 8, 15, с.23]. Обидва процеси можна об'єднати в єдину назву – «дерусифікація».

Магістрантка філологічного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили Діана Діденко у своїй кваліфікаційній роботі на тему «Методичний супровід роботи з англomовним художнім твором у контексті дерусифікації» аналізує кілька визначень поняття «дерусифікація», оскільки єдиного визначення не існує. Дійшовши до висновку вона вважає «дерусифікацією» процес позбавлення України від наслідків русифікації та формування української ідентичності [14, с.16].

Ці процеси необхідно розглянути в законодавчому аспекті. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки» був підписаний у квітні 2015 року разом з іншими трьома законами, які розпочали на офіційному рівні декомунізаційну політику. Закон «Про засудження...» містить терміни «комуністична партія», «радянські органи державної безпеки»,

«пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів», власне пояснює символіку комуністичного режиму. Відповідна символіка заборонена для поширення, окрім ряду винятків. Також прописані вимоги для найменувань та демонтаж пам'ятників, пам'ятних знаків [39].

Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» було прийнято у березні 2023 року [40]. Нормативно-правовий акт затверджує дерусифікаційну політику, слідуючи за законом «Про засудження комуністичного...», зобов'язує місцеві ради перейменувати географічні об'єкти, населені пункти, райони у містах, сквери, бульвари, вулиці, провулки, узвози, проїзди, проспекти, площі, майдани, набережні, мости, інші об'єкти топонімії населених пунктів. Також з'являється визначення «українофобії», яке не було окреслене в попередньому законі про декомунізацію.

У контексті вищезгаданих процесів необхідно згадати Закон України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу», який набрав чинності 30 серпня 2025 року. Закон вперше визначає терміни «державна політика національної пам'яті», «національна пам'ять» та «рашизм». Заразом вказана мета, основні принципи, завдання та напрями державної політики національної пам'яті. Центральним органом виконавчої влади постає Український інститут національної пам'яті. УІНП отримує спеціальний статус, а його діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Окрім УІНП Закон дозволяє участь наукових установ, закладів освіти та культури, архівних установ, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства [38].

Проект «Слід» підпадає під виконання основних завдань політики національної пам'яті, серед них:

- забезпечення сталого суспільного діалогу щодо минулого України;

- вшанування, увічнення пам'яті та відновлення історичної справедливості стосовно жертв злочинів проти Українського народу;
- збереження пам'яті про історію українського державотворення, етапи боротьби за відновлення державності та поширення відповідної інформації в Україні та світі;
- створення належних умов та сприяння науковим дослідженням з історії України, відновлення і збереження національної пам'яті;
- популяризація історії України та культурної спадщини Українського народу;
- створення, упорядкування і збереження місць пам'яті.

Участь безпосередньо мешканців міст, містечок, сіл та інших населених пунктів є новаторською у контексті реалізації дерусифікаційної політики. Додаток «Слід» передбачає цілодобовий доступ до інформації про історію місця, де перебуває користувач/користувачка.

1.2 Участь громадськості в декомунізаційних та деколонізаційних процесах

У цьому підрозділі варто безпосередньо дослідити поняття політичної культури та активності, разом зі способами участі громадськості в декомунізаційних та деколонізаційних процесах. Подальший аналіз вже реалізованої політики декомунізації та деколонізації підкреслить відокремленість громади. Навіть якщо окремі представники, представниці громади беруть участь, до прикладу, в перейменуванні вулиць, їхня компетентність є досить сумнівною. Загалом адміністративна система виконання політики декомунізації та деколонізації здається більш закритою.

Анна Івановська у своїй кваліфікаційній роботі бакалавра «Проблеми формування української політичної культури в умовах посттоталітарної трансформації суспільства» вказує два типи політичної участі громадян,

громадян, що можуть втілюватися колективно чи індивідуально: конвенційний (формалізований) та політичний активізм [17].

Колективні форми передбачають членство у політичних партіях, профспілках та громадських організаціях, участь у громадських радах та публічних слуханнях. В контексті міста Знам'янка вже відомі результати подібною діяльності. Індивідуальні форми містять голосування на виборах, участь у референдумах, звернення до представництва влади та вибір товарів, послуг згідно з власних переконань.

Загалом участь громади в державних процесах зумовлює наявність політичної культури. Анна Івановська вважає, що політична культура формується під впливом низки чинників: історичних, політичних, економічних та соціальних. Змінює її власне держава, освітні інституції, ЗМІ, громадські, політичні організації та церква.

Своєю чергою Віра Дабіжа у статті «Політична активність населення в умовах війни» зазначає, що політична участь нації зумовлена вищезгаданими чинниками. Тож, що колективні, що індивідуальні форми вияву участі повною мірою можлива тільки в рамках демократичного суспільства.

Досліджуючи Сідні Вербу та Габріеля Алмонда через Віру Дабіжу, можна також окреслити кореляцію між політичною культурою та політичною активністю. Синтез партиципаторної та підданської орієнтацій, тобто чітка орієнтація на владні структури та оцінювання влади як легітимної або ні через почуття гордості чи роздратування, спричиняє виникнення «громадської культури».

Тут необхідно згадати і Лестера Мілбреса, який типологізує політичну активність: глядацька, перехідна та гладіаторська. В контексті реалізації проєкту та цієї магістерської роботи важливі перші дві. Глядацька форма передбачає участь в голосуванні, започаткування громадських дискусій та спроби заохотити голосувати інших. Мілбрес вважає, що глядацька активність розташована на найнижчому рівні з-поміж трьох. Перехідна форма полягає у

спілкуванні з органами місцевої влади, внески для політичних партій, відвідування зборів та мітингів [7, 57, 59].

Додаток «Слід» поєднує глядацьку та перехідну форми, оскільки платформа проєкту передбачає громадську дискусію, хоча і в меншому масштабі. До того ж додаток і є тим видом комунікації з органами місцевої влади, якого бракує на цьому етапі інформаційного суспільства.

Також варто розглянути методичний посібник «Як перейменувати вулицю. Правові засади перейменування вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території населених пунктів», виданий Українським інститутом національної пам'яті. Ольга Лазаренко, на час видання методички – заступниця начальника юридичного відділу виконавчого апарату Чернігівської обласної ради, склала інструкцію перейменування об'єктів. Цей процес складається з чотирьох етапів: ініціювання публічного обговорення (можлива онлайн петиція), подання звернення або заяви з пропозицією перейменування до органів місцевої влади, своєю чергою вони або відхиляють звернення (через порушення процедури подання або якщо об'єкти не підпадають під Закон України, який вимагає цієї процедури), або оголошують громадське обговорення пропозицій, який може реалізуватися у форматі голосування, опитування тощо), за результатами обговорення відповідні очільники, очільниці органів місцевої влади готують проєкт про перейменування і виносять його на розгляд ради, а та ухвалює остаточне рішення. Останнім етапом стає набуття чинності рішення з дня його оприлюднення, опісля міський голова доручає відповідним органам виготовити й розвісити покажчик назви вулиці та дороговкази [19, 56].

Втім, попри стягування штрафу за не замінену адресну табличку, покажчики старого зразка досі можна побачити на приватних будинках. На території міста Кропивницький діє вищезгаданий штраф, зазначає керівник міської інспекції з благоустрою Олександр Брюховецький. Грошове стягнення ґрунтується на Правилах благоустрою території міста Кропивницького, вони затверджені рішенням міської ради Кропивницького 18 грудня 2019 року.

Інспекція, яка слідкує за дотриманням правил, утворена 2 лютого 2021 року. Власне у розділі другому Правил благоустрою – Порядок здійснення благоустрою та утримання територій об'єктів благоустрою, у пункті другому про зобов'язання суб'єктів благоустрою можемо прочитати про встановлення на фасадах жилих будинків показників назв вулиці, провулку, площі, номера будинку тощо [24, 31, 35].

Згідно з інформацією наданою головою Подільської райради Володимиром Стецюком, таблички планували замінити до кінця 2024 року [24].

У Знам'янській територіальній громаді інформацію про заміну табличок знайти не вдалося. Проте 25 жовтня 2022 року було затверджено рішенням Знам'янської міської ради власні Правила благоустрою громади. Хоча в документі немає пунктів про встановлення показників назв вулиць, однак згадується Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства «Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій», у якому вказується у третьому пункті розміщення цих показників [34, 41].

Додаток «Слід» має на меті позначати на карті об'єкти, які були перейменовані, але таблички та показники не були замінені. Надалі громадські організації, які займаються питанням деколонізації зможуть звернутися з відповідними зверненнями або заявами до органів місцевого самоврядування.

1.3 Концепція пам'яті

Впровадження політики національної пам'яті змушує розглянути концепт пам'яті як такий. Для теоретичного розуміння варто дослідити статтю «Комунікативна та культурна пам'ять» німецького історика релігії та культури Яна Ассмана.

У тексті Ян Ассман розглядає минуле як площину, що існує у двох формах: як осад реліквій, слідів, особистих спогадів та як соціальна конструкція. Перша форма є суто особистою, а друга – як наратив має

структура зв'язків або ж діяхронічну ідентичність суспільств, груп та індивідів, як у соціальному, так і в часовому вимірі. Структура зв'язків має людську природу, оскільки вона ґрунтується на здібності до символізації та комунікації. Людина і є діяхронічна ідентичність, а людська пам'ять виступає синтезом часу та ідентичності, як на колективному, так і на особистісному рівнях. Діяхронічна ідентичність дозволяє людям (особистісно та колективно) орієнтуватися, визначати своє місце у часі.

Зв'язок між часом, ідентичністю і пам'яттю може проявлятися на трьох рівнях: особистісному, соціальному та культурному. Тут необхідно звернути увагу на три концепції часу, які застосовує Ян Ассман: «внутрішній» час, пов'язаний із тілесністю, фізичною оболонкою; «соціальний» час, який людина ділить зі спільнотою навколо себе; «історичний/міфічний» час, яке людство ділить між індивідуальною, соціальною та культурною пам'яттю.

Особиста пам'ять втілена в людському мозку та нервовій системі; соціальна пам'ять вбудована в систему соціальної комунікації, разом з тим вбудована у мозку учасників цієї ж комунікації; культурна пам'ять чітко відокремлена, екстеріоризована, себто винесені назовні внутрішні та розумові дії, об'єктивована та вбудована в культурні інституції, такі як свята, ритуали, тексти, архіви, інші символічні форми, які, на відміну від звуків, слів або жестів, є стабільними і не залежать від ситуації, можуть бути перенесені з одного випадку до іншого, передані з одного покоління до іншого. Втім Ян Ассман зазначає, щоб функціонувати як пам'ять, її символічні форми повинні не тільки зберігатися, але й поширюватися і втілюватися у суспільстві.

Слідом за цим науковець аналізує «речі» стосовно культурної пам'яті. Ассман акцентує на тому, що «речі» не мають власної пам'яті як таку, але вони можуть викликати спогади, адже вони є вмістилищем спогадів, які люди в них вклали. Такими «речами» є страви, свята, обряди, зображення, тексти, пейзажі або що. Ця взаємодія між пам'яттю і предметом, що нагадує, є причиною того, що сфера «речей», тобто пам'ятників і місць пам'яті, має бути включена до поняття пам'яті. До того ж спільнота не має такої пам'яті, як її мають індивіди,

але вона може «створити» собі пам'ять, споруджуючи пам'ятники, плекаючи місця пам'яті та розвиваючи різноманітні культурні (мнемо-) техніки, що підтримують пам'ять або сприяють забуванню.

Ян Ассман розрізняє історичну пам'ять та культурну. Він стверджує, що культурна пам'ять базується на конкретних точках в минулому. Проте і в цьому випадку минуле не зберігається як таке, а втілюється у символах, які представлені в усних міфах або в писаннях, втілюється на святах і постійно висвітлюють мінливе сьогодення, інакше кажучи, стійке минуле та нестале теперішнє. Говорячи про культурну пам'ять, різниця між міфом та історією зникає. Культурна пам'ять сягає минулого настільки, наскільки людство може окреслити її як «нашу». Вищезгадана функція забування проявляється тут: забуваючи те, що існує за межами релевантного, пам'ять виконує роль ідентичності.

Зрештою, у межах розробки проєкту, вартим уваги лишається різниця між комунікативною та культурною пам'яттю. Вона виражається у соціальному вимірі, у структурі участі, належності. Власне ця участь групи в комунікативній пам'яті є розмитою. Вона набувається учасниками разом із мовою та соціальною компетенцією. У комунікативній пам'яті не існує фахівців. На противагу культурній, де цими фахівцями виступають шамани, барди, гріоти, священники, вчителі, художники та інші подібні «опікуни» пам'яті [58, с.36-39].

Услід за загальним концептом пам'яті, запропонованим Яном Ассманом необхідно дослідити статтю Олега Пустовара, представника Українського інституту національної пам'яті в Полтавській області – «Національна пам'ять: що це таке і чому це важливо у контексті сучасної державної політики деколонізації».

Олег Пустовар вказує на кілька форм вияву національної пам'яті: матеріальна, функціональна та символічна [45]. Усі вони є частиною простору, що оточує та виховує громадян. Для проєкту «Слід» важливими є матеріальна

форма – пам'ятники, пам'ятні знаки тощо, і функціональна – назви вулиць та населених пунктів.

До того ж проєкт покликаний вирішити виклики у сфері національної пам'яті, які окреслює Олег Пустовар:

- гра на незнанні історії;
- спроба зберегти символічний простір, нав'язаний під час радянської окупації;
- регіональні особливості інтерпретацій історії, відмінності пам'яті громад;
- якість імплементації державної політики деколонізації;
- свідомість українців досі окупована через зв'язок з радянськими назвами, пам'ятками тощо.

Теорія Яна Ассмана допомагає усвідомити концепцію пам'яті. Згідно з Законом «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу», держава прагне відновлювати національну пам'ять, ґрунтуючись на історичних дослідженнях, теорія Ассмана охоплює людей як провідників пам'яті, а проєкт «Слід» пропонує втілити вчення Ассмана у сфері культурної пам'яті. Тобто через діяльність фахівців-«опікунів» – культурологи, народознавці, історики, мистецтвознавці, літературознавці – донести знання до мешканців міст, сіл та інших населених пунктів.

1.4 Досвід дерусифікації у пострадянських Балтійських країнах

Після розпаду СРСР перед колишніми республіками постала проблема відновлення національної, культурної пам'яті. У цьому український досвід не унікальний, втім Латвія та Естонія мали більш успішні тактики боротьби з русифікацією пам'яті і, що більш важливо у рамках проєкту, простору.

У 1992-1998 роках у країнах Балтії створюються комісії щодо оцінки наслідків тоталітарних режимів та «відновлення історичної справедливості». У межах латвійського досвіду дерусифікація триває й досі. Однак варто оглянути ці зміни в хронологічному порядку.

Серед ряду комісій, згаданих раніше, латвійська комісія мала на меті встановити кількість жертв тоталітарного комуністичного окупаційного режиму СРСР та місць їх масового поховання, узагальнити інформацію про репресії й масові депортації та підрахунок заподіяної «Латвійській державі та її мешканцям шкоди» [5, с. 61].

Серед інституцій та організацій, які працюють у сфері відновлення національної пам'яті, окрім Військового музею Латвії та Латвійської комісії істориків при Президентові Латвії, найбільш відомим є виставково-дослідний центр – приватний «Музей окупації Латвії», відкритий у 1993 році. Музей реалізовує так званий «латвійський підхід», себто кожен об'єкт розглядається з кута зору історичної цінності. Також деякі пам'ятники все ж зберігають, це реалізовує освітні цілі та дослідження. Зокрема Латвія зберігає могили та меморіали, які не оспівують тоталітарний режим [22, 29].

У правовому аспекті Латвія й надалі працює над очищенням русифікованого простору. Поштовхом для більш рішучих дій стало Повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Сейм Латвії встановив 9 травня Днем пам'яті жертви війни в Україні. У тому ж місяці муніципалітет Риги ухвалив рішення про демонтаж монумента «Визволителям Латвії та Риги від німецько-фашистських загарбників». Наступного місяця ухвалено Закон «Про заборону експонування та демонтаж на території Латвійської Республіки об'єктів, що прославляють радянський та нацистський режими».

У липні парламент Латвії ухвалив рішення про демонтаж 69 пам'ятників, що звеличували окупаційні режими, їх визначили Управління спадщиною, Спілка художників Латвії та Музей окупації Латвії. Також у 2023 році демонтували скульптуру Олександрю Пушкіну в Ризі, у парку Кронвальда. Пам'ятник незаконно встановили у 2009 році за ініціативи латвійського Пушкінського товариства, посольства Росії в Латвії та Дому Москви в Ризі. 17 жовтня 2024 року стало відомо про демонтаж пам'ятника генерал-фельдмаршалу періоду французько-російської війни, князю Михайлу Барклай-де-Толлі [22].

Естонія також має Інститут національної пам'яті, який діє з 1998 року [60]. Крім того, Естонський інститут історичної пам'яті разом з фондом Unitas займається освітою, підвищенням обізнаності та організацією пам'ятних заходів. З 2003 року просторовою пам'яттю опікується Музей окупацій та свободи Vabamu. Метою інституції є ознайомлення з новітньою історією естонців – від окупації до свободи. Експозиції музею присвячені окупаційним періодам у 1940-1941 роках [23].

Наприкінці важливо зазначити, що перераховані вище інституції, організації та дії спрямовані на дерусифікацію та відновлення національної, культурної пам'яті, були ініціативою держави та приватних осіб, залучення ж пересічних громадян у масштабах, які пропонує проєкт «Слід» не виявлено.

1.5 Осмислення політики пам'яті в межах Українського інституту національної пам'яті

Історична пам'ять для українців та українок завжди була складним питанням, пошук відповіді, головне що доцільної, став процесом, розтягнутим у часі. Кожен етап незалежності України (тобто каденції президентів) характерні власним ставленням до політики пам'яті. Тетяна Хітрова, кандидатка філологічних наук та професорка кафедри журналістики Національного університету «Запорізька політехніка», так описує медійні репрезентації в історичному наративі держави: за Леоніда Кравчука – національно-романтична, Леоніда Кучми – територіально-державницька, за Віктора Ющенка – національно-духовна, а за Віктора Януковича – санація попередніх ініціатив та зміна курсу на економічно-державницький [53]. Водночас Ірина Васірук у своїй статті «Вплив історичної пам'яті на формування національної ідентичності» вказує, що на тому етапі політична та інтелектуальна еліти не мали спільного, чіткого бачення майбутнього України [3].

Сама потреба створення Інституту національної пам'яті стала обговорюватися у 2002 році. У 2005 році члени робочої групи з підготовки

указу Президента, Юрій Шаповал, Роман Круцик, Володимир Сергійчук і Євген Сверстюк – в рамках дії Указу Президента «Про додаткові заходи щодо увічнення пам'яті жертв політичних репресій та голодоморів» – випрацювали статут, структуру і основні напрями діяльності інституту з повноваженнями державного департаменту [37]. 21 травня 2006 року, у День пам'яті жертв політичних репресій, президент Віктор Ющенко оголосив про створення Українського інституту національної пам'яті (далі – УІНП), що супроводжувався Постановою від Кабінету Міністрів 31 травня [про утворення уініп]. Одним з головних завдань інституції було посилення уваги суспільства до власної історії, поширення об'єктивної інформації про неї в Україні та світі. Після того як Закон «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні» набрав чинності, УІНП почав роботу над створенням меморіалу в Києві та підготовку багатотомної «Національної книги жертв Голодомору 1932– 1933 рр. в Україні» [4, 36].

Загалом за час каденції президента Ющенка було реалізовано ряд ініціатив у межах Інституту національної пам'яті, втім він лишався непомітним в очах суспільства. Після приходу до влади Віктора Януковича доля Інституту була під загрозою – точилися розмови про його ліквідацію або підпорядкування Державному комітету архівів на чолі з Ольгою Гінзбург, членкиня (тепер забороненої) Комуністичної партії України та людина без потрібної історичної освіти [4].

Зрештою УІНП ліквідували як «центральный орган виконавчої влади», потім його знову створили як «науково-дослідну бюджетну установу при Кабінеті Міністрів України». Очільником Інституту став член ЦК Компартії Валерій Кондратенко, що повністю заперечував Голодомор [4]. Володимир В'ятрович так прокоментував рішення тогочасної влади щодо УІНП:

«Влада вкотре відступає від загальноєвропейських принципів організації гуманітарної сфери. Останнім указом Янукович по суті завершив ліквідацію державної політики національної пам'яті в Україні» (курсив – Петрова М.) [55].

Після подій Революції Гідності Кабінет Міністрів затвердив Положення про Український інститут національної пам'яті, відповідно до якого Інститутові повернуто повноваження центрального органу виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу [13]. Окрім завдань, проголошених при створенні Інституту у 2006 році, уряд додав нові, не менш важливі завдання. Охрімчук Олена, начальниця Управління забезпечення реалізації політики національної пам'яті в регіонах та підвідомчих установ у своїй статті «Діяльність Українського інституту національної пам'яті з відновлення та збереження пам'яті про радянські репресії у західних областях» описує їх таким чином:

«...Інститут виконує державну функцію «закорінення» у свідомості громадян спільного уявлення про минуле задля розуміння сьогодення та формування спільного бачення майбутнього» (курсив – Петрова М.) [28].

Також Олена Охрімчук виокремлює базові ціннісні засади, на підставі яких формується сучасна політика пам'яті в Україні: ушанування пам'яті про боротьбу Українського народу проти комунізму, нацизму й іноземної окупації; героїчні зусилля для створення незалежної Української держави, відстоювання особистої свободи, гідності і прав людини; збереження пам'яті про жертв, втрати і збитки українського народу від комуністичного та нацистського режимів; засудження будь-яких форм терору; популяризація культурних, духовних, суспільних здобутків українського народу; прагнення до примирення і порозуміння навколо складних питань минулого; усвідомлення прагнення до здобуття незалежності і творення власного демократичного майбутнього як спільної визначальної цінності для всіх українців, популяризація регіональних особливостей боротьби за незалежність [28].

«Вадою» політики пам'яті в межах інституції є її «запізнілість»: протягом довгого відрізка часу історична пам'ять у незалежній Україні не встигала сформуватися на рівні державного дискурсу, її різкий розвиток часто (переважно) ґрунтувався на різючих змінах в політичній сфері.

Початок російсько-української війни у 2014 році став ще одним терміновим викликом для установи: осмислення історії минулого збігався з осмисленням сьогодення. З 2015 року в УІНП діє проєкт «Усна історія російсько-української війни». Метою проєкту є збір, опрацювання та оприлюднення усних свідчень учасників та очевидців російсько-української війни. Колекція зібраних свідчень станом на початок 2025 року складається з 317 інтерв'ю, які записані працівниками Інституту або ж прийняті на зберігання від інших установ та приватних дослідників. Переважно інтерв'ю зафіксовані у відеоформаті. До опитування були залучені різні категорії учасників та очевидців: військові, їхні родичі, медики, волонтери, капелани, вимушені переселенці. У реалізації проєкту Інститут співпрацює з державними установами, громадськими організаціями, науковцями, журналістами, волонтерами [52].

УІНП ініціював та створив безліч проєктів, метою яких було розповісти про російсько-українську війну. Серед активної роботи Інституту є формування і доповнення бази даних про загиблих військовослужбовців у сучасній російсько-українській війні, а також облік секторів військових поховань на кладовищах у населених пунктах України [46, 47].

Однак попри діяльність Інституту для нас війна почалася 24 лютого 2022 року. Незалежний та позапартійний аналітичний центр «Cedos» 31 березня поділився результатами дослідження «Перші дні повномасштабної війни в Україні: думки переживання дії», серед блоків опитування фігурує «початок війни» – авторки дослідження зауважують, що «[результати опитування] не можуть бути екстрапольовані на все населення України і весь період війни». Важливість формулювання, означення та конкретні рамки війни в Росії проти України в аналітичній довідці відсутні [2].

У підсумку головною проблемою інституційної політики пам'яті в Україні є її «архівність», відсутність медійності – саме як державної установи. Всупереч величезного обсягу роботи УІНП, у свідомості пересічного українця не зберігаються головні наративи, що їх пропонує Інституція. Також болючим є

окремішність представників уряду від діяльності Інституту національної пам'яті.

Висновки до розділу I

У цьому розділі кваліфікаційного проєкту розглянуті теоретичний аспект та концепція, важливі для реалізації додатка «Слід».

Оскільки додаток прагне декомунізувати та деколонізувати український простір, у першому підрозділі було диференційовано поняття «деколонізація», яка передбачає позбавлення певною територією імперської спадщини, «декомунізація» – процес усунення з публічного простору та свідомості суспільства ознак комуністичної ідеології. Своєю чергою «дерусифікація» поєднує обидва ці процеси. У цьому ж підрозділі окреслене правове поле, у межах якого додаток «Слід» виконує і власні функції, і завдання, передбачені Законами України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» та «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу».

Другий підпункт аналізує попередню участь громадськості в декомунізаційних та деколонізаційних процесах. Визначені головні типи політичної участі: конвенційний (формалізований) та політичний активізм. Також окреслено поняття політичної культури та політичної участі, артикулювання цих явищ важлива у контексті теоретичного обґрунтування діяльності проєкту та апробації додатка «Слід». Слідом розглянуто розділ методичного посібника від Українського інституту національної пам'яті «Як перейменувати вулицю. Правові засади перейменування вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території населених пунктів», разом з процесом заміни табличок у місті Кропивницький та Знам'янській територіальній громаді. Адже перейменування

вулиць має власну методику та механізм, які проєкт прагне вдосконалити та зробити більш доступними для громадян та громадянок України.

У третьому підпункті проаналізовано концепцію пам'яті. Використано теорію Яна Ассмана, який розглядає пам'ять у площині історичного, соціального та культурного аспектів. Зрештою, для проєкту важливе поняття культурної пам'яті – Ассман зазначає, що від історичної пам'яті вона не залежить. Фахівці культурної пам'яті, діячі освітнього та релігійних сфер, конструюють наративи та узагальнення, які стають важливими для тієї чи іншої групи. Зі свого боку Олег Пустовар пропонує загальні форми пам'яті, якими і послуговуватиметься проєкт у ході реалізації додатка.

У четвертому та п'ятому підпунктах розглянуто досвід дерусифікації пострадянських Балтійських країн, адже їхній досвід є близьким до українського, отже проєкт має змогу дослідити методи та реалізацію дерусифікаційної політики. Врешті-решт країни Балтії також страждають на бюрократизованість, як і в діяльності Українського інституту національної пам'яті. Брак додаткових можливостей та медійності зумовлюють «старіння» інституції на протигагу проєктам, які будуть розглянуті в наступному розділі.

Отже, розділ розкриває теоретичне підґрунтя проєкту, охоплюючи методику та правову сферу, разом із практичним – проаналізовано державницький досвід деколонізації та декомунізації. Виявлено сильні та слабкі сторони реалізацій вищезгаданих політик, які додаток прагне позбутися і вдосконалити.

РОЗДІЛ II. ДЕКОМУНІЗАЦІЯ ТА ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ: ПРОЄКТИ ТА ПОЛІТИКА КІРОВОГРАДЩИНИ

2.1 «Деколонізація. Україна»

Ідейна частина проєкту «Слід» не є новаторською. Подолання колоніального минулого є популярною ціллю для вже реалізованих проєктів та ініціатив. Потреба дослідити потрібні проєкти, ініціативи є беззаперечною, адже майбутня команда проєкту «Слід» буде опиратися на досвід попередників. У цьому розділі буде зважено переваги та недоліки проєктів «Деколонізація. Україна», «Декомунізація Львівщини» та «Локальна декомунізація». До того ж буде розглянуто процес декомунізації на Кіровоградщині та участь громади в них.

Найвідомішим проєктом, що займається питаннями декомунізації та деколонізації, є ініціатива – «Деколонізація. Україна». Перша поява тоді ще онлайн-сервісу «decommunize.kharkiv.ua» датується 2017 роком. Учасник громадської організації «Сокіл» Валентин Дебелий досліджував рідне місто Харків на наявність пам'яток часів комуністичної окупації. Розробник сайту Костянтин Левін створив інтерактивну мапу, де кожний та кожна могли позначити об'єкти, що потенційно підпадають під закон про декомунізацію [51].

Пізніше сайт переріс в окрему громадську організацію «Декомунізація. Україна» (згодом «Деколонізація. Україна»), головою якою став активіст та учасник ГО «Сокіл» Вадим Поздняков. Діяльність організації вийшла за межі Харкова та охопила всю країну. Схема діяльності вельми проста: «Деколонізація. Україна» самостійно визначає об'єкти, які підпадають під дію законів «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», також допомагають небайдужі громадяни, громадянки та колеги ГО. Об'єкти позначають на вищезгаданій

інтерактивній мапі, потім представники, представниці організації надсилають запити до органів місцевої влади, аби ці об'єкти демонтували. Останнім етапом є власне демонтаж, який може здійснюватися як і учасниками, учасницями «Деколонізація. Україна», так і відповідними працівниками, працівницями населеного пункту.

Вадим Поздняков також осмислює проблему демонтованих пам'ятників. Перше, це самі пам'ятники – чи варто всі пам'ятники зберігати в музеях, і друге, що робити зі спустілим місцем. Голова ГО вважає, що не всі пам'ятники потрібно зберігати в музеях, переважно через саму якість пам'ятників. На практиці неодноразово пам'ятники розсипалися просто під час демонтажу. Одні віддавали на переплав, іншими підлатали дорогу, як на Херсонщині. Щодо другого питання Вадим Поздняков визнає, що для усвідомленого заповнення спустілого простору потрібна окрема національна програма, яку він разом з «Деколонізація. Україна» хоче реалізувати вже після закінчення війни [27].

Втім головною проблемою залишається залученість тільки активістів, активісток та небайдужих. В інтерв'ю для каналу «Віха» Вадим Поздняков зазначає, що для правильного визначення об'єктів, які підпадають під Закони про деколонізацію, декомунізацію, ГО «Деколонізація. Україна» співпрацює з Українським інститутом національної пам'яті, істориками та історикинями, які досліджують ці теми не один рік. Це вказує на «закритість» проекту, тобто про діячів, діячок перейменованих вулиць громада дізнається постфактум. А можливість дізнатися про історію рідного населеного пункту та бути частиною деколонізаційних, декомунізаційних процесів зникає.

2.2 «Декомунізація Львівщини» та «Локальна декомунізація»

Громадська організація «Декомунізація Львівщини» та громадська ініціатива «Локальна декомунізація» це, по суті, один й той самий проєкт, який розв'язує питання декомунізаційних процесів на Львівщині. «Локальна декомунізація» діє у сфері ідеологічної деокупації громадського простору Львова та області з 2014 року. У грудні 2022 року учасники, учасниці

ініціювали створення робочої групи з питань декомунізації при Львівській обласній державній адміністрації [42].

Після початку діяльності робочої групи, у складі якої зокрема є і представники, представниці інших громадських організацій та проєктів, на 2024 рік декомунізаційні процеси на Львівщині завершені. Згідно з інформацією, наданою під час брифінгу у Медіацентрі Львівської ОВА, цей регіон позбувся 312 об'єктів, що підпадають під дію Закону «Про засудження комуністичного... режимів».

Учасники, учасниці робочої групи з питань декомунізації діляться своїм досвідом і з сусідніми областями: аналогічні групи утворюють на Тернопільщині, Закарпатті, Рівненщині, Вінниччині та Івано-Франківщині.

Наступним етапом, який визначила Львівська ОВА, є робота над питаннями з національної пам'яті. Після подання законопроекту 13273 у травні 2025 року, що пізніше стане Законом «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу», того ж місяця Львівська ОВА створила робочу групу з питань національної пам'яті. У складі групи переважно ті учасники, учасниці, що брали участь у вищезгаданих декомунізаційних процесах[21, 43].

Головними завданнями цієї робочої групи стали перелік пам'ятників, пам'ятних знаків, меморіалів і т.д., створення місць пам'яті та історичних календарів. Андрій Годик, голова ОВА, наголошує про важливість проведення обласного конкурсу історичних досліджень. Мова йде про «Історія Української державності» – щорічний конкурс, що проводиться серед науковців, науковиць або ж їхніх груп, які мають здобути профільну освіту в галузі історії, є громадянами України та мешкають на території Львівщини [49].

Відтоді робоча група розробляє регіональну стратегію політики національної пам'яті. На жовтень 2025 року Львівська ОДА оголосила про вже проведені соціологічні опитування у школах, визначені цілі стратегії. У майбутньому сформулюють відповідний проєкт документа [50].

«Декомунізація Львівщини» та «Локальна декомунізація» тісно співпрацюють з органами місцевої влади. Це вказує на готовність адміністративного представництва контактувати з громадськими організаціями та ініціативами в питаннях деколонізації і декомунізації. Для реалізації проєкту необхідна подібна співпраця. У межах підготовки проєкту потрібно організувати спільні зустрічі, аби колеги, що мають практичний досвід, змогли ним поділитися.

2.3 Деколонізація та декомунізація на Кіровоградщині

Оскільки робота проєкту розпочинається на території Кіровоградської області, необхідний розгляд процесу декомунізації впродовж десяти років, аби окреслити вже виконані пункти Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки».

Обласний центр Кіровоградщини має строкату і довгу історію деколонізації та декомунізації власної назви. Місто отримало назву Кіровоград у 1939 році, водночас з утворенням Кіровоградської області. До цього, з 1934 по 1939 рік воно називалося Кірово, з 1924 по 1934 рік – Зінов'євськ, до 1924 року майже пів століття було Єлисаветградом [54].

Попри те, що «Кіровоград» перестав існувати на картах ще з 2016 року, спроби змінити назву міста почалися фактично після відновлення Україною незалежності.

Дмитро Сінченко у своєму блозі «Кропивницький: місто паралельних вимірів» описує перебіг подій у червні 1992 року, коли вперше піднялося питання перейменування міста. Втім про декомунізацію не йшлося, ініціативна група звернулася до міської і двох районних рад з проханням повернути імперську назву – Єлисаветград. Через конфлікти всередині рад, яких Сінченко поділяє на «совків», «імперців» та «патріотів», депутатство не змогло ухвалити жодного рішення. Фракція «совків» відстоювала назву «Кіровоград», імперці – «Єлисаветград», а «патріоти» жадали перейменування на українську назву.

У квітні 2000 року відбувся міський референдум, водночас з третім Всеукраїнським [30]. Питання повторювали ті, що розглядалися у 1992 році: збереження назви, «повернення» на Єлисаветград або ж присвоєння нової назви. Втім через проблеми проведення референдуму – наявність трьох, а не одного, бюлетенів при опитуванні, результати не складали усі сто відсотків. Наступні спроби обговорень були невдалими, хоча і з'являлися конкретні варіанти кандидатів на нову назву міста, найпопулярніші з них: Інгульськ, Златопіль, Ексампей, Благомир, Козацький та Кропивницький.

Після набуття чинності Закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» у квітні 2015 року, рішення про перейменування міста стало обов'язковим. Громадські слухання були назначені на серпень того ж року. Обговорювалися вище згадані шість назв разом з Єлисаветградом, що традиційно. Пізніше, у жовтні, Кіровоградська міська рада провела опитування. Результати показали, що більшість прагне повернути назву Єлисаветград. Улітку 2016 року міська рада направила до Верховної ради усі сім варіантів нової назви. Як відомо, було обрано Кропивницький [6, 48, 54].

Головна редакторка державного науково-виробничого підприємства «Картографія» та кандидатка географічних наук Дрогушевська Ірина у своїй статті «Декомунізація топонімії: концепція повернення історичних назв на карту України» такий безладний анархічний шлях декомунізації назви обласного центру Кіровоградської області вважає результатом неготовності громадськості до участі у цих процесах [15, с. 26].

Декомунізація області загалом має позитивні результати, згідно з інформацією підпорядкованого державного підприємства Міністерству юстиції «Національні інформаційні системи», за останні десять років було перейменовано 5079 вулиць і 97 адміністративних одиниць (станом на 25 серпня 2025 року). Як зазначає видання «Без купюр», місцеві ради не зобов'язані звітувати про перейменування. Тож закритість процесу декомунізації та деколонізації від громад є більш вираженою [32].

Міська рада Знам'янки, що входить у склад Кропивницького району, публікувала рішення про перейменування. Станом на 2022 рік, у Знам'янській міській територіальній громаді було перейменовано 148 вулиць [26]. Однак деякі нові назви здаються необґрунтованими. З 19 жовтня по 17 листопада 2023 року територіальна громада проводила громадське опитування про перейменування назв вулиць та провулків населених пунктів. Участь в обговоренні взяли 409 осіб – мешканці, мешканки громади, які проживають на провулку та вулиці Чайковського у місті Знам'янка, і ті, що проживають на вулиці 1 Травня у селищі Знам'янка Друга.

188 учасників, учасниць обговорювали перейменування вулиці Чайковського. Від міського голови надійшло три варіанти перейменування: Василя Сліпака – український оперний співак, загинув під час війни на Сході України, Полтавська та Лісова. Самі мешканці, мешканки мали чотири пропозиції: не перейменовувати взагалі, Станіслава Людкевича – український композитор, на честь одного із загиблих, свій варіант або Володимира Івасюка – український виконавець. Найбільше проголосували за збереження назви – 82 мешканці, мешканки.

Фактично на провулку Чайковського проживав один мешканець, він проголосував за власну пропозицію – провулок Лісовий.

В обговоренні про перейменування вулиці 1 Травня взяли участь 220 мешканців, мешканок. Одногосно вони проголосували за власну пропозицію – вулиця Травнева. Пропозиції від Знам'янського міського голови, Миколаївська та Косівська, взагалі не набрали голосів. Аргументація на користь своєї назви звучить досить примітивно:

«Від слів «трава», «травень». У травні розквітає природа, молодіє трава, квітнуть квіти. Ця вулиця має широкий лук, який любить око мешканцям, а ще приносить користь тим, хто тримає господарство. На цій вулиці «травень» вирує цілий рік» (курсив – Петрова М.) [16].

На жаль не вдалося знайти документи, що містять результати консультацій місцевого органа влади із науковою спільнотою. Тобто варіанти, які

може пропонувати міський голова громаді для перейменування вулиць, проспектів тощо, залишаються списком імен або подій, які не всі мешканці, мешканки знають. Подібна система ухвалення рішень бюрократизує процес деколонізації та деколонізації, ще більше відокремлюючи громаду від участі.

Висновки до розділу II

У другому розділі кваліфікаційного магістерського проєкту розглянуто безпосередньо ініціативи, які прагнуть виконати завдання вищезгаданих законів України про реалізацію політики деколонізації та деколонізації.

Проаналізовано діяльність громадської організації «Деколонізація. Україна». Доступність перегляду прогресу деколонізаційних та деколонізаційних процесів є беззаперечною перевагою проєкту. Також важливою є співпраця з діячами та діячками у сфері історії. Консультація з ними надає можливість ґрунтовно виконати мету очищення культурно окупованого простору. Втім громадська організація не надає можливості широкому колу громади бути частиною цих процесів.

Такими недоліками страждає і громадська організація «Деколонізація Львівщини» та ініціатива «Локальна деколонізація». Бюрократизованість процесу зумовлена прямою співпрацею із місцевим державним апаратом, водночас це є і перевагою, оскільки громадська організація налагодила співпрацю з представниками та представницями органів влади. Учасники та учасниці є частиною робочих груп, які займалися питаннями деколонізації у Львівській області, а зараз розв'язують питання національної пам'яті. Проте перевагою є співпраця з громадськими організаціями та органами влади у регіоні.

Деколонізація та деколонізація на Кіровоградщині, регіон у якому проєкт спершу прагне реалізуватися, характеризується бюрократизованістю та закритістю від громади. Просвіта мешканців та мешканок населених пунктів відсутня, тож усвідомлений вибір та голосування у перейменуванні об'єктів неможливий. Яскравими прикладами є процес перейменування міста

Кропивницький, який до 2016 року мав назву Кіровоград, та перейменування вулиць у Знам'янській міській територіальній громаді. Попри ці недоліки, деколонізація та декомунізація Кіровоградщини має хороші показники.

Додаток прагне розв'язати проблеми, які виникли на Кіровоградщині, а згодом реалізувати додаток і в інших регіонах.

РОЗДІЛ III. ГРАНТОВА ЗАЯВКА, КОШТОРИС ТА РОБОЧИЙ ПЛАН ПРОЄКТУ

3.1 Грантова заявка

РОЗДІЛ	ЗАЯВКА
I	Візитна картка Проєкту: Мобільний додаток з картою імперіалістичних, комуністичних пам'яток «Слід» спрямований на просвіту громад щодо наявності ворожих символів на території їхнього проживання, а згодом допомагатиме досліджувати історію, оскільки додаток міститиме короткі відомості про постатей та події на честь яких перейменовано або повернуто назву тому чи іншому об'єкту, тож додаток передбачає співпрацю з органами місцевої влади. Також «Слід» матиме функцію голосування для користувачів, ґрунтуючись на порадах краєзнавців, краєзнавиць (дослідницька спільнота), як заповнити деколонізований, декомунізований простір. Зазвичай спустілі «майданчики» колишніх символів окупації (як буквальної, так і культурної) залишаються незаповненими новими сенсами – пам'ятками, або цей простір заповнюють, не звертаючи уваги на історію того чи іншого населеного пункту. У результаті: Місцеве населення матиме змогу відстежувати та бути частиною деколонізаційних, декомунізаційних процесів, а також вивчатиме історію України. За допомогою додатка «Слід» громадяни, громадянки зможуть дізнаватися історію рідного краю та обирати, як заповнити дерусифікований простір – будуючи діалог з органами місцевої влади, які своєю чергою зможуть мати інструмент «пильнування» за вищезгаданими процесами.
1	Назва Проєкту: Мобільний додаток з картою імперіалістичних та комуністичних пам'яток «Слід».
2	Географія реалізації Проєкту: Знам'янська міська територіальна громада, Кропивницький район, Кіровоградська область (довгострокова мета – дія додатка на всій території України)
3	Строки реалізації Проєкту: 13 місяців (Січень 2026 - Лютий 2027).

4	Тривалість Проєкту в місяцях (згідно з робочим планом): 13 місяців (Січень 2026 - Лютий 2027).
5	Тип Проєкту: індивідуальний
6	Пріоритетний сектор культури та мистецтв: культурні та креативні індустрії
7	Ключові слова за напрямками: Мобільний додаток, засоби масової інформації (друковані, електронні) культурні та креативні простори
8	Коротка інформація про Проєкт , яка включає мету та результати (до 100 слів): Метою проєкту є побудова діалогу між громадою та місцевими органами влади, який буде реалізовуватися на платформі додатка. Додаток матиме карту окупаційних пам'яток (назви вулиць, проспектів, провулків, зупинок тощо, пам'ятники, пам'ятні знаки та інші об'єкти) з варіантами нових або попередніх назв (якщо вони були змінені з історичної на окупаційну назву, наприклад: Сімферополь – Акмесджит) від дослідницької спільноти, що діятиме в рамках реалізації проєкту. Красзнавці, краснавиці будуть досліджувати історію населеного пункту, району, області, аби нові, повернуті назви мали зв'язок з громадою. Очікуваними результатами є безпосередня участь громади в деколонізаційних та декомунізаційних процесах – через платформу додатка.
II	Детальний опис Проєкту
1.	Обґрунтуйте актуальність проєкту для культурного контексту або міста, або села, або області, або країни в ретроспективі останнього десятиліття? На національному рівні проблема деколонізації, декомунізації полягає у відсутності роботи красназвцями, краснавиць із громадськими просторами, які підпали під реалізації законів «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського)

тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії». Важливими для реалізації проєкту є досі присутні пам'ятники, монументи та інші об'єкти, а також ті, які просто демонтували, недоцільно перейменували, не заповнивши громадський простір новими сенсами, які відображатимуть історію України. У глобальному сенсі громадяни, громадянки країни не є залученими у творенні деокупованого простору у рідних містах, містечках і селах. Отже, і почуття відповідальності, яке полягає у залученості у державотворчих процесах, відсутнє.

Зрештою додаток покликаний реалізовувати Закони України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» та «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу».

Проект актуальний для Кропивницького району та Знам'янської міської територіальної громади зокрема, оскільки в регіоні досі присутні різноманітні об'єкти, які не були переосмислені чи якимось «відгороджені» від суспільства, що шкодить адекватному сприйняттю історії цієї місцевості. За останні десять років вулиці були перейменовані (хоча ряд власників приватних будинків не замінили старі таблички на нові), деякі пам'ятки були (частково) демонтовані.

Проблемою є бюрократизованість громадських обговорень. На рівні міста Знам'янка та територіальної громади про будь-які обговорення щодо перейменовування вулиць можна дізнатися тільки на сайті Знам'янської міської територіальної громади. Переважно звернення громади стосуються побутових питань, але тема дерусифікації станом на 2023 рік не була піднята. Питаннями культури займається Відділ культури та туризму виконавчого комітету Знам'янської міської ради. Проте і їхня діяльність спрямована на захист чинних пам'яток міського значення. Члени, членкині громади пропонують нові назви вулиць, спираючись на особистий досвід, а не на історію району. Головна проблема: якщо такі обговорення і присутні, вони відбуваються без наукового підходу(дослідження краєзнавців, краєзнавиць) і не є масовими.

Додаток «Слід» має саме таку назву, адже цінність проєкту полягає у популяризації та вивченні історії, а також – найголовніше – участь громади в деколонізаційних та декомунізаційних процесів. Українці та українки буквально матимуть змогу залишити власний «Слід» в історії України.

	Спершу «Слід» підкреслює наявність російського в українському просторі, втім згодом додаток стане платформою для швидкого вивчення нашої історії, нашого «Сліду».
2.	Чому проєкт є унікальним? Подібних додатків немає, проте є громадські організації, які звертають увагу на деокупаційні процеси. До прикладу, ГО «Деколонізація. Україна» спрямовує свою діяльність тільки на виявлення наявних комуністичних та імперських пам'яток. Також ГО «Декомунізація Львівщини» займалася подібним питанням, але зараз учасники, учасниці ГО працюють у робочій групі з питань національної пам'яті, оскільки декомунізації Львівська область вже досягла. Загалом Міністерство культури та стратегічних комунікацій ініціювало створення Ради при МКІП та Українському інституті національної пам'яті. Рада – це дорадчий орган, який має опікуватися питаннями деокупації, дерусифікації та деколонізації простору. Як зазначено на сайті: <i>«Органи місцевого самоврядування у діалозі з суспільством мають приходити до спільного рішення і далі координувати його з Радою»</i>. Проте ці питання охоплюють лише демонтування, а не роботу громади над спустілим простором. Додаток надає цю комунікацію між суспільством та органами місцевого самоврядування. Проєкт є унікальним тим, що пропонує місцевим обрати, ґрунтуючись на порадах краєзнавців, краєзнавиць, як заповнити «деокупований» культурний простір власного населеного пункту, а не просто вказує на пам'ятки імперіалістичного, комуністичного минулого. Також користувачі, користувачки можуть подати на розгляд пам'ятки, які не є висвітленими у додатку, опісля модераторський відділ – краєзнавці та краєзнавиці – аналізують пропозиції, залишаючи їх чи видаляючи зовсім. Спільно з органами місцевого самоврядування на платформі додатка можна організувати голосування, як заповнити громадський простір після деколонізації та декомунізації. У результаті будуть задоволені інтереси держави (органи влади на всіх рівнях): не тільки успішно проведені деколонізаційні та декомунізаційні процеси, але і залучені до цих процесів громадян, громадянок, що надалі будуть більш соціально та національно свідомими.
3.	Чому проєкт є інноваційним? Зважаючи на ускладнену комунікацію між органами місцевої влади та

	необізнаність громади щодо історії свого регіону – проблема, що притаманна усім – додаток є зручною платформою для швидкого ознайомлення з окупаційною спадщиною та пропозиціями від краєзнавців, краєзнавиць щодо заповнення громадського простору. З можливістю голосування мобільний додаток виступає швидшим засобом комунікації, пізнання та залучення громади у деколонізаційні та декомунізаційні процеси рідного краю.
III	Мета, цілі, завдання та результати Проєкту
1.	Основна мета проєкту: підвищення обізнаності місцевого населення щодо шкоди наявності пам'яток часів Російської імперії, Союзу Радянських Соціалістичних Республік та залучення громадян до деколонізаційних та декомунізаційних процесів, якими громада буде займатися спільно з органами місцевої влади через додаток.
2.	Ціль 1. Пошук наукових консультантів з дослідження регіону щодо наявності пам'яток окупації, пошук дизайнерів. Завдання 1.1. Пошук вебдизайнера/вебдизайнерки, програмістів/програмісток, краєзнавців/краєзнавиць, фотографа/фотографині та ознайомити команду з ідеєю проєкту. Завдання 1.2. Організувати дослідження Знам'янської територіальної громади краєзнавцями, краєзнавицями на наявність окупаційних пам'яток, також дослідити архіви, аби сформувати список імен та подій, які зможуть наповнити «деокупований простір». Отримати від наукових консультантів список об'єктів, що підпадають під дію Законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», а також список подій та імен, які пов'язані з історією Знам'янської міської територіальної громади. Результат 1.1.1. Знайдено та укладено угоди з учасниками та учасницями команди. Індикатори досягнення результатів: З допомогою краєзнавців, краєзнавиць складений список об'єктів, що підпадають під дію Законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону

пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» Знам'янської міської територіальної громади (документ). Складено список імен та подій, пов'язаних з історією регіону та країни, які можуть наповнити деколонізований та декомунізований простір.

Ціль 2. Розробити мобільний додаток та його дизайн, провести тести на демоверсії командою.

Завдання 2.1. Створити інтерфейс та програмне забезпечення.

Результат 2.1.1 Створено інтерфейс та програмне забезпечення.

Результат 2.1.2. Створено програмне забезпечення. Яке містить: карту, фотографії пам'яток, короткі відомості щодо постатей та подій, які стосуються міської територіальної громади, функція голосування та функція пропозицій від користувачів.

Індикатори досягнення результатів:

Створено додаток, який містить: карту, фотографії пам'яток, короткі відомості щодо постатей та подій, які стосуються міської територіальної громади, функція голосування та функція пропозицій від користувачів

Проведено тести на демоверсії.

Ціль 3. Апробувати додаток.

Завдання 3.1. Випробувати функціонал додатка у певній школі міста Знам'янка, розробити відповідне шкільне завдання (на урок «Історія України»), залучивши одну з цільових груп аудиторій.

Завдання 3.1.2. Реліз додатка у «Play Market», «Apple Store» та статистика завантажень.

Результат 3.1.1 Випробувано додаток; виявлено помилки; допрацьовано.

Результат 3.1.2. Реліз додатка (дати, дані зі релізу) статистика завантажень.

Індикатори досягнення результатів:

Проведено опитування серед аудиторії. Виявлено такі недоліки (...). Удосконалено такі функціонали додатка (...).

Реліз додатка (дати, дані зі релізу), к-сть завантажень, відгуки від

	користувачів, користувачок. Ціль 4. Інформаційна кампанія. Завдання 4.1 Залучити засоби масової інформації та заходи маркетингу в соціальних мережах до інформаційної кампанії. Завдання 4.1 2. Провести презентацію додатка у Кропивницькому. Результат 4.1.1 Залучено місцеві ЗМІ щодо створення та реалізації додатка. Проведено інтерв'ю з командою, очільницею проєкту та місцевими жителями, органами місцевої влади. Результат 4.1.2. Створено облікові записи у соцмережах «X» («Twitter»), «Instagram», «TikTok», «YouTube» та згідно з маркетинговим планом відзнятий відповідний контент. Результат 4.1.3. Проведено презентацію, залучено учасників команди. Індикатори досягнення результатів: Які ЗМІ висвітлили проєкт: (скріншоти статей, документ із посиланнями на всі відповідні відеоматеріали). Скільки підписників та яке охоплення досягнуто через ведення соцмереж: (скріншоти облікових записів «X» («Twitter»), «Instagram», «TikTok», «YouTube»). Фотозвіт презентації.
IV	Цільові аудиторії
1.	Опишіть у кількісних та якісних показниках пряму цільову аудиторію проєкту. Знам'янська міська рада. Начальниця відділу культури і туризму виконавчого комітету Знам'янської міської ради – Бабаєва Світлана Миколаївна. Головна спеціалістка – Тріфонова Крістіна Вадимівна. Школи району міста Знам'янка. Класні керівники, керівниці класів, у яких читається предмет «Народознавство / Громадянська освіта / Історія рідного краю / Історія України» – 15 осіб. Учні та учениці, які вчили / вчать предмет «Народознавство / Громадянська освіта / Історія рідного краю / Історія України» – 15 осіб (один із класів). Учні, учениці старших класів зможуть досліджувати власний населений пункт за допомогою додатка, виховуючи національну самосвідомість та громадянську активність (обов'язок)

	бути залученим, залученою в реалізацію державних політик.
2.	Опишіть у кількісних та якісних показниках опосередковану (непряму) аудиторію проєкту. Суботцівська сільська рада, заступниця сільського голови – Бойчук Людмила Григорівна, відділ культури та туризму – начальниця відділу – Жека Олена Миколаївна. (Суботцівська сільська рада працює у місті Знам'янка; довгострокові результати: область, регіон країни). ГО, які займаються питаннями деколонізації, декомунізації: співпраця та обмін досвідом. Свідомі громадяни (молодь, зацікавлені люди середнього-старшого віку). Масштабування в межах країни – апробація додатка на території інших областей, оскільки процес декомунізації, деколонізації зачіпає територію всієї країни. Вужче: інші учні обраної школи (у межах апробації додатка на етапі реалізації проєкту).
3.	Яким чином були визначені їх культурні потреби, інтереси? Платформа додатка як інструмент виконання місцевими органами влади деокупаційних процесів: стратегічні потреби відділу культури та туризму; опитування, звіти. Учні, учениці шкіл можуть поєднувати інституційну освіту із самоосвітою в інтерактивній формі (через додаток), що виховає у них активну молодь, яка цікавиться культурним простором свого населеного пункту. Вчителі, вчительки також зможуть виконати свої завдання як працівники освіти з допомогою нетрадиційного інструменту освіти (додаток).
4.	У який спосіб кінцеві результати проєкту будуть задовольняти (повністю або частково) культурні потреби та інтереси обраної (их) аудиторій? Реалізація політики декомунізації та деколонізації у межах Знам'янської міської територіальної громади, відділ культури та туризму Знам'янської міської ради. Виконання завдань шкільної програми працівниками освіти з предмета «Народознавство / Громадянська освіта / Історія рідного краю / Історія

	України». Просвіта та поглиблення знань учнів шкіл Знам'янської міської територіальної громади (довгострокові результати: у межах області, регіону, країни). Зважаючи на завдання відділу культури та туризму – проводити деколонізаційні та декомунізаційні процеси за допомогою додатку. Знам'янська міська рада зможе співпрацювати з громадою: публічний діалог щодо заповнення деколонізованого, декомунізованого культурного простору. Працівники, працівниці освіти в інтерактивній формі (через платформу додатка) зможуть виконати програмні вимоги – проілюструвати вплив окупаційної влади на простір місця проживання учнів. Учні, учениці зможуть досліджувати свій населений пункт на наявність пам'яток та інших об'єктів, що підпадають під дію вищезгаданих законів, вивчати історію та в майбутньому брати участь в публічному діалозі з місцевими органами влади.
5.	Хто є зацікавленою стороною (ами) проєкту (особи чи інституції, які можуть – безпосередньо чи опосередковано, позитивно чи негативно впливати на проєкт, чи бути під впливом проєкту)? Зазначте, у який спосіб та використовуючи які інструменти будете працювати з ними. Органи місцевого самоврядування: вони отримають зручний інструмент для діалогу з громадою та відслідковування процесу деокупації на власній території. Також у цьому можуть бути зацікавлені органи місцевого самоврядування та ГО інших районів, областей, регіонів, (переймуть досвід використання додатка на території району міста Знам'янка) ГО «Деколонізація України» – як один з майбутніх партнерів, можливість обмінюватися інформацією.
V	Інформаційний супровід проєкту
1.	Які ключові повідомлення, яких спікерів буде обрано для поширення інформації про проєкт серед прямої (их) цільової (их) аудиторії (ій), опосередкованої аудиторії, потенційних партнерів, широкої аудиторії? «Залишити свій слід» Головні повідомлення: видимість культурної просторової окупації,

	залучення громади до публічного діалогу з місцевими органами влади щодо питання заповнення деколонізованої та декомунізованої території. Серед прямої аудиторії є люди підліткового віку, що змушує обрати спікера, спікерку з популярного масового простору, однак він/вона/вони мусять бути освіченими у темі деколонізації, декомунізації. Також варто розглянути промовця, промовицю серед авторитетних осіб у сфері освіти, у контексті НУШ(Нової української школи), що передбачає використання ІКТ (інформаційно-комунікативні технології). Додаток може бути одним з інтерактивних способів освіти. Для працівників, працівниць місцевих органів управління у сфері освіти варто обрати ту/того/тих, хто, власне, працює у цих органах, це забезпечить розуміння та «зближення» команди, яка працює над проєктом та усіх, хто працює в адміністрації населених пунктів. Опосередкована аудиторія вимагає спікера, спікерку з масового популярного простору (якщо говорити про масштаби країни), якщо брати до уваги мінкульт та місцеві ГО, варто звернутися до ГО «Деколонізація. Україна» або «Декомунізація Львівщини», оскільки ідеї ГО та ідеї команди проєкту «Слід» збігаються. Аудиторія «Деколонізація Україна» не тільки залучить потрібну аудиторію до нашого проєкту, але й стане підґрунтям до подальшого розширення дії додатка на всій території України.
2.	Які методи комунікації (відео, аудіо контент, промо кампанії в соціальних мережах, амбасадори тощо) та канали комунікації (вебсайт проєкту, соціальні мережі тощо) будуть залучені під час реалізації проєкту? Оскільки серед аудиторії є особи підліткового віку, то варто створювати візуальний контент як спосіб комунікації. «YouTube» – канал 10 промороликів; 5 відео тривалістю 2 хвилини, 2 відео тривалістю 10 хвилин (вид контенту), 3 відео тривалістю 5 хвилин. «Instagram», «TikTok», «X / Twitter» – контент, складений згідно з маркетинговим планом у соціальних мережах. Обрані амбасадори, амбасадорки будуть залучати відповідні групи аудиторії, використовуючи платформи, знайомі для вищезгаданих груп. Сайт органу місцевої влади: Знам'янська міська рада:

	https://znam.gov.ua/
3.	Які засоби масової інформації будуть висвітлювати реалізацію та результати проєкту (вказіть назви засобів масової інформації та кількість публікацій/матеріалів, які заплановані)? Оскільки проєкт зосереджений на Кропивницькому регіоні, реалізацію та результати будуть освітлювати Кропивницькі ЗМІ «Гречка» – п'ять статей і один репортаж (які будуть висвітлювати етапи створення, презентацію та апробацію додатка). «Точка доступу» – п'ять статей і одне інтерв'ю з керівниками та командою проєкту. «Суспільне. Кропивницький» – п'ять статей та одне інтерв'ю.
4.	Яких кількісних та якісних показників ви плануєте досягти в результаті виконання інформаційного компонента проєкту? Досягти 10 тисяч переглядів усіх статей, інтерв'ю та репортажів. Досягти активного обговорення проєкту в соцмережах, відповідно – отримати 2 тисячі підписників у соцмережі «Instagram» на сторінку «назва», 1 тисячу у «TikTok» на сторінці «назва», 3 тисячі у «X» («Twitter») та 500 у «YouTube». Поширення не тільки про додаток, його функціонал, але й головну ідею проєкту: залучення громадян до дискусії та процесу деколонізації, декомунізації.
VI	Довгострокові результати проєкту
1.	Яких довгострокових результатів вдасться досягнути завдяки реалізації проєкту? Що буде підтвердженням досягнення мети проєкту? Масштабування проєкту на територію всієї країни. Довгостроковим результатом проєкту є побудова суспільного діалогу між представниками, представницями влади та громади про деколонізаційні, декомунізаційні культурні процеси. Завдяки цьому додатку громада буде обізнана про пам'ятки та об'єкти

	часів Російської імперії та Радянського Союзу, а місцеві органи влади зможуть з доцільністю та участю громади провести деокупаційні процеси.
2.	Опишіть соціальну (суспільну) цінність результатів проєкту. Громада – активний сегмент в процесі деколонізації, декомунізації. Оскільки деокупаційними культурними процесами зазвичай переймаються місцеві відділи культури (та туризму) без залучення активної участі громади, обізнаність щодо наповненості культурного простору (на цьому етапі – ця наповненість має «окупаційний» характер) мешканцями, мешканками досить низька. Проте завдяки проєкту кожен і кожна зможуть бути усвідомлені та залучені у ці процеси, таким чином зростатиме обізнаність та соціальна активність громади на життя свого міста, селища міського типу, села. Модель виховання дітей як майбутніх активних учасників, учасниць громадського життя свого місця проживання. Актуалізація дискусії наповненості деколонізованого, декомунізованого простору, артикуляція проблеми деокупації в соціальному зрізі. Завдяки проєкту процес деколонізації, декомунізації (а разом з тим, будь-які процеси) стануть предметом побутових дискусій.
VII	Сталість проєкту
1.	Яким чином буде забезпечений вільний доступ до напрацювань та / або кінцевих результатів проєкту? Функціонування додатка(домен, хост): оплачений на рік – дофінансований з грантових програм або фінансування об'єднаної територіальної громади. Послуги консультанта, консультантки (комерційний складник), що працював, працювала над розробкою «оригінального» додатку (той, що діє на території Знам'янської міської територіальної громади) для інших ОТГ, для імплементації додатка. Організація зустрічей між представниками, представницями різних ОТГ та учасників, учасниць команди проєкту для обговорення подальшого поширення додатка, створення окремих команд по районах, областях, регіонах задля обміну досвідом та покращення функціоналу додатка. Після деокупації окупованих Росією територій, запрошення консультантів, консультанток до обговорення

	«культурного повернення» громад до державотворчого процесу. Кінцевий результат: додаток переходить на новий етап, коли всі регіони країни будуть культурно деокупованими та наповненими новими сенсами: мобільний довідник постатей, подій тощо на честь яких перейменовано (повернуто) назви об'єктів, етимологія. Платформа додатка і буде прикладом напрацювань наукової спільноти, діяльності та участі громади. Тиражування на сусідні громади. Також звіти будуть у режимі доступу у «Google Drive», посилання на нього будуть активними на всіх сторінках у всіх соцмережах (відповідно – назва «X» («Twitter»), назва «Instagram» відповідно). Для співпраці будуть складені «посібники» – етапи роботи та звіти із зустрічей учасників команди та консультантів у форматі PDF-файлів та «Microsoft Word» (14 кегль, інтервал 1,5, шрифт Times New Roman).
2.	Чи передбачає діяльність за проєктом подальший розвиток та функціонування отриманих за результатами проєкту продуктів та на яких засадах (самоокупності, фінансування з бюджету, грантової підтримки і т.д)? «Дієздатність» додатку не обмежуватиметься Знам'янською територіальною громадою, оскільки проблема деколонізації, декомунізації поширена на рівні всієї країни. Отже, потреба поширювати функціонал додатка на території сусідніх районів, областей, регіонів є гострою та очевидною. Життєдіяльність проєкту залежить від грантової підтримки. Оскільки проєкт не передбачає глобальної комерціалізації (функції додатка – карта, короткі довідки, пропозиції та голосування є безплатними), оплата праці учасників, учасниць команди, найманих працівників, працівниць (а ці команди та наймані працівники, працівниці будуть «своїми», себто сформованими з території, де буде поширюватися функціонування додатка) залежить тільки від грантової підтримки. Невеличка комерційна частка – послуги консультанта, консультантки з «оригінальної» команди не в змозі перекрити усі бюджетні потреби проєкту у майбутньому.
VIII	Управління проєктом та проєктні ризики
1.	Опишіть внутрішні ризики, що можуть вплинути на реалізацію

	проекту та шляхи їх мінімізації Суб'єктивними ризиками для реалізації проекту є стан здоров'я учасників, учасниць команди, їхнє теперішнє місцеперебування та мобілізація. Шлях мінімізації таких ризиків є заміна учасників, учасниць команди на час одужання тих, хто захворіли, або, якщо ситуація не є критичною – дистанційна робота. Цей спосіб поширюється і на учасників, учасниць, що не проживають на момент реалізації проекту у Кропивницькому районі. Мобілізація учасника/ці/ів/ць вимагає заміни, це передбачає переговорні процеси з грантодавцями. Поза командою є ризик, що полягає у пасивності органів місцевої влади, незацікавленості у ході реалізації проекту. Шлях мінімізації: організація зустрічей-конференцій на тему співпраці, потрібності додатка та його актуальності для працівників ОТГ, оскільки додаток є зручною платформою для відстежування процесу деколонізації (постає як інструмент звітності) та діалогу з громадою, що може зменшити бюрократизованість звернень громадян до органів місцевої влади. У випробовувальному терміні є етап апробації додатка працівниками, працівницями освіти (вчителів, вчительок) та дітьми. Процес реалізації проекту може припасти на канікули у школах. Шлях мінімізації ризику: превентивне обумовлення презентації з працівниками, працівницями освіти – провести презентацію на канікулах.
2.	Опишіть зовнішні ризики, що можуть вплинути на реалізацію проекту, та шляхи їх мінімізації Найзначнішим об'єктивними зовнішніми ризиками є російські атаки. Цей ризик може паралельно бути з усіма попередніми, шлях мінімізації простий: наявність укриттів для усіх залучених людей у проєкті – вони знатимуть адреси найближчих укриттів. Укриття біля місць проживання учасників, учасниць команди, найманих працівників, працівниць, будівель, де функціонують органи самоврядування та школи. Російські атаки також можуть спричинити блекаути. У такому разі команда не матиме фіксованого графіка роботи, реалізація тих чи інших завдань буде спиратися на графіки енергопостачання. Що стосується очної праці – команда працюватиме з наявними енергоресурсами (генератори, акумулятори, що передбачені в бюджеті проекту). Захворювання вірусом COVID-19 унеможливило очну комунікацію, натомість команда та інші залучені люди організовуватимуть онлайн-

	зустрічі, консультації.
3.	Які інструменти внутрішнього моніторингу реалізації проєкту ви будете застосовувати? «Внутрішніми» інструментами моніторингу реалізації проєкту є збори команди, проговорення та консультації з найманим персоналом (краєзнавці/иці, дизайнери/ки, програмісти/ки). Результати зборів будуть зафіксовані у звіти. «Зовнішніми» інструментами є анкетування, інтерв'ю та опитування, проведені серед працівників, працівниць органів місцевої влади, освіти та школярів, школярок. Результати анкетувань, інтерв'ю та опитувань будуть відображені у звітах. Також команда зробить офіційний запит до органів самоврядування для отримання їхніх звітів щодо деколонізаційних, декомунізаційних процесів (до реалізації проєкту та після, задля порівняння та наочного прикладу дієвості додатка). Також буде проведений аналіз відгуків серед прямої та опосередкованої аудиторії(яка буде «доступною» на етапі розробки та реалізації проєкту). Аналіз соцмереж аналогічно буде проведений, охоплення та зацікавлення.

3.2 Кошторис

Кошторис витрат проєкту

Розділ: Стаття: Пункт:	№	Найменування витрат	Одиниця виміру	Витрати гранту		
				Кількість / Період	Вартість за одиницю, грн	Загальна сума, грн
Стовпці:	1	2	3	4	5	6
Розділ:	I	Надходження:				
Стаття:	1	Фонд-грантодавець	грн			0,00
Всього по розділу I "Надходження":						0,00
Розділ:	II	Витрати:				
Стаття:	1	Оплата праці працівників				

Пункт	1.1	Тріфонова Крістіна Вадимівна, бухгалтерка	місяців	4 місяці	20 000 грн	80 000 грн
Пункт	1.2	Петрова Мирослава Євгенівна, проєкт- менеджерка	місяців	12 місяців	20 000 грн	240 000 грн
Всього по статті 1 "Оплата праці працівників"						320 000 грн
Стаття:	2	Соціальні внески				
Пункт	2.1	Соціальні внески з оплати праці	місяців			0,00
Пункт	2.2	Соціальні внески з оплати праці	місяців			0,00
Пункт	2.3	Соціальні внески з оплати праці	місяців			0,00
Всього по статті 2 "Соціальні внески"						0,00
Стаття:	3	Оренда приміщень, земельних ділянок. Оренда, купівля техніки, обладнання та інструменту				
Пункт	3.1	Конференц-зала «Кропивницький» вулиця В'ячеслава Чорновола, 1д, Кропивницький, Кіровоградська область / 59 м²	години	5 годин	825 грн / година	4125 грн
Пункт	3.2	Зарядна станція EcoFlow RIVER 2 Pro (Серія: RIVER 2 Місткість зарядної станції, Вт*год: 768 Призначення: Для всього будинку Тип акумуляторів: Літій-залізо-фосфатні (LiFePO4) Тип (версія) розеток: Європейська Вихідні інтерфейси: DC-роз'єм, USB Type A, USB Type C, Розетка 230 В Кількість портів USB Type A: 3 Кількість портів USB Type C: 1	місяців	12 місяців	780 грн / доба	50 400 грн

		Кількість розеток: 3 Вихідна потужність (загальна), Вт: 800 Максимальна потужність пристроїв, Вт: 1600 Тип заряджання станції: Від мережі, Заряджання від автомобіля, Заряджання від сонячної панелі Особливості: Додаток IOS/Android, 3 ручкою, Швидке заряджання батареї Максимальна потужність заряджання (220В), Вт: 870 Функції зарядки: Power Delivery, Стандартна, Вхідні інтерфейси, АС-роз'єм, USB Type C Вихідна сила струму, А: 1.3, 2.4, 3, 5, 10 Вихідна напруга, В: 5, 9, 12, 13.6, 15, 20, 230 Індикація: 3 дисплеєм Одночасно заряджуваних пристроїв: 10 Форма вихідного сигналу: Чиста синусоїда Вхідна напруга, В: 11, 12V, 15V, 20V, 50, 220, 240, 24V, 5V, 9V Вхідний струм, А: 13, 5А, 8 Захист від: Зниженої напруги, Короткого замикання, Перегрівання, Перенавантаження, Фірмові технології, X-Stream Циклів зарядки станції: 3000+ циклів зі збереженням 80% ємності Розміри: 27 x 26 x 22.6 см Час заряджання від сонячної панелі: 220				
--	--	--	--	--	--	--

		Вт = 4-8 годин Час заряджання від мережі: 0-80% за 56 хвилин 0-100% за 70 хвилин (940 Вт макс.) Кількість зарядок пристроїв: Мобільний телефон (11Wh): 57 зарядок Вага, кг: 7.8 Робоча температура, °C: 0 - +45 Колір: Чорно-сірий Характеристики роз'ємів: Вхід змінного струму: 220-240 В 50 Гц / 60 Гц, макс. 870 Вт; Сонячний вхід: 11-50 В, 13 А, 220 Вт макс.; Автомобільний вхід: 12 В / 24 В, 8 А, 100 Вт макс.; Вхід/вихід USB-C: 5/9/12/15/20 В, 5 А, 100 Вт макс.; Вихід постійного струму: 12.6 В, 10 А / 3 А, 126 Вт макс.; Вихід USB-A: 5 В, 2.4 А, 12 Вт макс.; Вихід змінного струму: Чиста синусоїда, загальна потужність 800 Вт (імпульсна 1600 Вт), 230 В ~ 50 Гц/60 Гц Країна реєстрації бренду: США Гаряча лінія виробника: EcoFlow 0-800-20-75-55 Країна-виробник товару: Китай)				
Всього по статті 3 "Оренда приміщень, земельних ділянок, техніки, обладнання та інструменту "						54 525 грн
Стаття:	4	Експлуатаційні витрати на утримання				

		приміщень та комунальні послуги				
Пункт	4.1	Водопостачання	місяців			0,00
Пункт	4.2	Електроенергія	місяців			0,00
Пункт	4.3	Опалення	місяців			0,00
Пункт	4.4	Експлуатаційні витрати (обслуговування пожежної сигналізації - ?, охоронні послуги - 10 000 грн /місяць, послуги прибирання - 10 000 грн/ місяць)	місяців		20 000 грн / місяць	120 000 грн
Всього по статті 4 "Експлуатаційні витрати на утримання приміщень та комунальні послуги"						120 000 грн
Стаття:	5	Купівля техніки, обладнання та інструменту				
Пункт	5.1	Сканер Canon CanoScan LiDE 300 (2995C010AA) (Серія: Lide Тип сканера: Планшетний сканер Оптична роздільна здатність: 2400 x 2400 точок на дюйм Глибина кольору: 48 бітів Швидкість сканування: Швидкість сканування (A4, 300 точок на дюйм, колір): прибіл. 10 секунди Швидкість сканування (10 x 15 см, 300 точок на дюйм, колір): прибіл. 5 секунд Інтерфейс: USB 2.0 Hi-Speed Mini-B Сумісність: Windows 10, Windows 8.1,	місяців	3 місяць	3549 грн	10 647 грн

		Windows 7 SP1, OS X 10.11.6, macOS 10.12 ~ macOS 10.13 Додаткові можливості: Джерело кольору: 3-барвні (RGB) світлодіоди Вибір роздільної здатності: 25-19 200 точок на дюйм Кнопки простого сканування: 4 кнопки (PDF, автоматичне сканування, копіювання, надсилання) Швидкість під час сканування: Кольоровий / Відбивне: 14.8 мс на лінію (2400 точок на дюйм) 6.6 мс на лінію (1200 точок на дюйм) 3.8 мс на лінію (600 точок на дюйм) 2.2 мс на лінію (300 точок на дюйм) Відтінки сірого, Ч/Б / Відбивне: 4.3 мс на лінію (2400 точок на дюйм) 2.2 мс на лінію (1200 точок на дюйм) 1.3 мс на лінію (600 точок на дюйм) 2.2 мс на лінію (300 точок на дюйм) Додається ПЗ: Scan Gear для Windows, Scan Utility для Windows Енергоспоживання: прибіл. 4.5 Вт (у режимі роботи, макс.), прибіл. 0.3 Вт (у режимі очікування) Формат: A4 Розміри: 250 x 367 x 42 мм Вага: 1.7 кг Колір: Чорний Тип датчика: Контактний (CIS) Країна-виробник:				
--	--	---	--	--	--	--

		Таїланд Країна реєстрації бренду: Японія Гарантія: 12 місяців EAN: 4549292119770)				
Пункт	5.2	Ноутбук HP Laptop 17-cr2016ua (A2BK9EA) (Серія: 17 Екран Діагональ екрана: 17.3" Частота оновлення екрана: 60 Гц Тип екрана: IPS Роздільна здатність: 1920x1080 Покриття екрана: Матове Вбудована камера: 720p HD Процесор: Чотириядерний AMD Ryzen 5 7520U (2.8 - 4.3 ГГц) Операційна система: DOS Покоління процесора AMD: Zen 2 Оперативна пам'ять Обсяг оперативної пам'яті: 16 ГБ Тип оперативної пам'яті: DDR5 Характеристики оперативної пам'яті: LPDDR5-5500 МГц Накопичувачі даних Обсяг SSD: 512 ГБ Тип накопичувача: SSD Відеокарта Виробник відеокарти: AMD Тип відеокарти: Інтегрована Інтегрована відеокарта: Radeon 610M Корпус Ємність акумулятора, Вт год: 41 Вага, кг: 2.07 Колір: Сріблястий Звукова система: Два динаміки	місяців	3 місяць	21 999 грн	65 997 грн

		Час автономної роботи: До 7 годин 15 хвилин Маніпулятори: Тачпад Матеріал корпусу: Пластик Характеристики батареї: 3-елементний літій-іонний акумулятор, 41 Вт*год, Підтримує швидку зарядку акумулятора: приблизно 50% за 45 хвилин Габарити (Ш x Г x В): 400.7 x 257.8 x 20.6 мм Підключення Мережеві адаптери: Wi-Fi 802.11a/b/g/n/ac (1x1), Bluetooth 4.2 USB порти: 2 x USB 3.0, USB Type-C Відеороз'єми: 1 x HDMI Аудіороз'єми: 3.5 мм (mini-Jack) Безпроводний зв'язок: Bluetooth 4.2, Wi-Fi 5 Короткі характеристики: Екран 17.3" IPS (1920x1080) Full HD, матовий / AMD Ryzen 5 7520U (2.8 - 4.3 ГГц) / RAM 16 ГБ / SSD 512 ГБ / AMD Radeon 610M Graphics / без ОД / Wi-Fi / Bluetooth / вебкамера / DOS / 2.07 кг / сріблястий Клас: Для роботи та навчання Додатково: 3 Українською розкладкою Країна-виробник: Китай Модельний рік: 2023 Вид: Ноутбуки Комплект постачання: Ноутбук, Адаптер живлення,				
--	--	---	--	--	--	--

		Документація Країна реєстрації бренду: США Гарантія: 12 місяців офіційної гарантії від виробника EAN: 198122976867)				
Всього по статті 5 "Купівля техніки, обладнання та інструменту"						76 644 грн
Стаття:	6	Матеріальні витрати (за винятком капітальних видатків)				
Пункт	6.1	Найменування	шт			0,00
Пункт	6.2	Найменування	шт			0,00
Пункт	6.3	Найменування	шт			0,00
Всього по статті 6 "Матеріальні витрати (за винятком капітальних видатків)"						0,00
Стаття:	7	Витрати на послуги зв'язку, інтернет, обслуговування сайтів та програмного забезпечення;				
Пункт	7.1	Послуги зв'язку	місяців			0,00
Пункт	7.2	Послуги Internet	місяців	12 місяців	8.75 грн/добу	3 193, 75 грн
Всього по статті 7 "Витрати на послуги зв'язку, інтернет, обслуговування програм"						3 193, 75 грн
Стаття:	8	Послуги з просування				

Пункт	8.1	Послуга менеджера SMM, SEO	місяців	6 місяців	30 000 грн / місяць	120 000 грн
Пункт	8.2	Рекламні витрати (Реклама у ФБ (869, 19 грн/ місяць), Instagram (869,19 грн/ місяць))	місяців	6 місяців	1738,38 грн / місяць	10 430,28 грн
Пункт	8.3	Просування у ЗМІ («Гречка» - 5 статей, 1 репортаж)	місяців	4 місяці		
Пункт	8.4	Просування у ЗМІ («Точка доступу» - 5 статей, 1 інтерв'ю)	місяців	4 місяці		
Пункт	8.5	Просування у ЗМІ («Суспільне. Кропивницький» -5 статті, 1 інтерв'ю)	місяців	4 місяці		
Всього по статті 8 "Послуги з просування "						130 430, 28 грн
Стаття:	9	Інші прямі витрати				
Пункт	9.1	Спікерка: Болгова (Іванюк) Анастасія	місяців	4 місяці	30 000 грн /місяць	120 000 грн
Пункт	9.2	Спікер: Хайат Андрій Олександрович (Khayat)	місяців	1 місяць	50 000 грн / місяць	50 000 грн
Пункт	9.3	Науковий консультант 1	місяців	3 місяці	15 000 грн / місяць	30 000 грн
Пункт	9.4	Науковий консультант 2	місяців	3 місяці	15 000 грн / місяць	30 000 грн
Пункт	9.5	Вебдизайнер 1	місяців	6 місяців	37 500 грн / місяць	225 000 грн
Пункт	9.6	Вебдизайнер 2	місяців	6 місяців	37 500 грн / місяць	225 000 грн
Пункт	9.7	Програміст 1	місяців	6 місяців	60 000 грн / місяць	360 000 грн
Пункт	9.8	Програміст 2	місяців	6 місяців	60 000 грн / місяць	360 000 грн
Пункт	9.9	Фотограф	місяців	1 місяць	27 500 грн / місяць	27 500 грн
Всього по статті 9 "Інші прямі витрати"						1 427 500 грн
Всього по						2 132 293,

розділу II "Витрати":						03 грн (приблизний розрахунок)
--------------------------	--	--	--	--	--	--------------------------------------

3.3 Робочий план проєкту

РОБОЧИЙ ПЛАН ТА ТЕРМІНИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ

НАЗВА ПРОЄКТУ

Інструкція для заявника:

1. Робочий план та термін реалізації проєкту є обов'язковим Додатком до заявки
2. Заповнюється відповідно до потреб проєкту

Захід, вид діяльності (заповнюється відповідно до потреб проєкту)	01.2026 Місяць, рік	02.2026	03.2026	04.2026	05.2026	06.2026	07.2026	08.2026	09.2026	10.2026	11.2026	12.2026	01.2027	02.2027	Показники перевірки виконання заходу
1. Оформлення договірних відносин членами команди															Укладені договори
2. Підготовчий етап (наприклад: проведення дослідження і підготовка матеріалів)															Готовий робочий план
2.1. Проведення дослідження і підготовка матеріалів, фотографування пам'яток															Документ Word: список об'єктів, що підпадають під дію Законів України, Складено список імен та подій, пов'язаних з історією регіону та країни, які можуть наповнити деколонізований та декомунізований простір.

[illegible]

6.1. Підготовка фінансового звіту															Документ Word
6.2. Підготовка змістового звіту															Документ Word
6.3. Підготовка висновку аудитора															Документ Word

Висновки до розділу III

Третій розділ магістерського кваліфікаційного проєкту присвячено грантовій заявці, кошторису та робочому плану проєкту.

Грантова заявка містить пункти з візитною картою проєкту, а також ті, які обґрунтовують мету, цілі та завдання. Серед них впровадження змін, передбачені Законами України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» та «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу», участь громади в деколонізаційних та декомунізаційних процесах, а також просвіта мешканців та мешканок в історії рідного краю. Мета, цілі та завдання передбачають етапи реалізації проєкту: дослідження району, співпраця з представниками та представницями місцевих органів влади, працівниками та працівницями освіти разом зі школярами та школярками, апробація додатка. Зрештою у грантовій заявці проаналізовано сталість проєкту (доступ до напрацювань, подальша діяльність та життєздатність) та його управління (внутрішні та зовнішні ризики проєкту, інструменти моніторингу).

Кошторис проєкту містить статті та суми витрат коштів, передбачені задля апробації додатка. Профінансовано діяльність команди проєкту, найманих працівників та працівниць, техніка та прилади, потрібні задля роботи консультативної команди. У кошторисі зазначено і засоби, необхідні для роботи у разі планових відключень електропостачання. Варто зауважити, що кошторис розроблявся за приблизними показниками та не претендує на повне

покриття усіх потреб, які можуть виникнути під час реалізації справжнього проєкту.

Робочий план також розроблявся за приблизними показниками. Він візуально відображає етапи реалізації проєкту, розробки та пробації мобільного додатка «Слід».

ВИСНОВКИ

Розробка та апробація додатка «Слід» передбачає дослідження теми деколонізації та декомунізації. Задля ґрунтового підходу до реалізації та виконання мети проєкту необхідно проаналізувати теоретичну та практичну бази.

У першому розділі розкрито теоретичну основу: термінологічна диференціація понять «деколонізація», «декомунізація» та «дерусифікація», правовий аспект та аналіз Законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів» та «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу». Опрацьовано концепцію пам'яті Яна Ассмана та Олега Пустовара. Розглянуто підхід до процесів деколонізації та дерусифікації пострадянських країн Балтії, а також осмислено політику пам'яті в межах Українського інституту національної пам'яті.

У другому розділі проаналізовано діяльність громадських організацій «Деколонізація. Україна», «Декомунізація Львівщини» та ініціативи «Локальна декомунізація». Виявлено переваги: співпраця з місцевими органами влади, осмислений підхід до реалізації політики деколонізації та декомунізації, оскільки учасники та учасниці консультуються з істориками та історикинями. Проте серед недоліків варто виокремити бюрократизованість та закритість процесу від громади. У цьому ж розділі проаналізований досвід вищезгаданих процесів на Кіровоградщині.

Третій розділ присвячений грантовій заявці, кошторису та робочому плану проєкту. Грантова заявка містить відомості про мету, ціль та завдання проєкту, а також сталість проєкту та управління ризиками. Кошторис відображає приблизні розрахунки покриття фінансових потреб команди. Робочий план зображує етапи реалізації, розробки та апробації проєкту в межах тринадцяти місяців.

У висновку кваліфікаційний магістерський проєкт покликаний розв'язати проблеми деколонізації та декомунізації, які виникали під час діяльності тих чи інших громадських ініціатив. До того ж мета проєкту передбачає співпрацю з органами влади, себто додаток постає платформою комунікації між громадою та органами місцевої влади. Також актуальність проєкту полягає у його сталості, оскільки дієздатність додатка не припиняється опісля апробації на території Знам'янської територіальної громади та Кропивницького району. Досліджень та просвіти локальної історії потребують інші регіони країни, які перебували під російською окупацією під час Російської імперії, Союзу Радянських Соціалістичних Республік та сучасної Росії.

Робота над спустілим простором – чи то таблички з назвами вулиць, чи то пам'ятники, чи то інші об'єкти – потребує осмисленого та ґрунтового підходу. На час написання цього кваліфікаційного проєкту, підхід, запропонований державними органами та громадськими організаціями, ініціативами вимагає перегляду, вдосконалення. Доступність участі у процесах деколонізації та декомунізації пропонує додаток «Слід». Сама назва відображає головні ідеї проєкту: громада спільно з краєзнавцями та краєзнавицями стирає слід окупації і залишає власний – ґрунтуючись на актуальних дослідженнях та інформації. До того ж мешканці та мешканки тих чи інших населених пунктів матимуть змогу вивчати власну історію не виходячи з дому. Тим часом ланка середньої освіти отримає інструмент інформаційно-комунікативних технологій, які є фундаментальними в межах нової української школи (НУШ).

Зрештою кваліфікаційний магістерський проєкт про розробку та апробацію додатка «Слід» розв'язувати гострі питання, актуальні у сучасних умовах та має на меті діяти опісля завершеної першопочаткової роботи. Додаток у майбутньому стане мобільною енциклопедією не тільки для тих, хто живе у конкретному населеному пункті, але й для гостей та туристів, які матимуть можливість вивчити локальну історію незнайомої місцини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березовський, О. М. Деколонізація довідкового апарату архівів: проблема оновлення та вдосконалення. *Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог* : матеріали Всеукр. наук., конф. з міжн. участю. М-во освіти і науки України, М-во культ. та страт. ком. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. та ін. (Київ, 10 квітня 2025 р.). Київ : НАКККиМ, 2025. – С. 81-82.
2. Боброва А., Лазаренко В., Хассай Є., Філіпчук Л., Сирбу О., Ломоносова Н., Назаренко Ю. Перші дні повномасштабної війни в Україні: думки, переживання, дії. *Перші результати дослідження* : аналітична записка Cedos. Громадська організація «Центр дослідження суспільства». Київ. 2022. – 36 с.
3. Васірук І. Вплив історичної пам'яті на формування національної ідентичності. *Україна–Європа–Світ = Ukraine–Europe–World* : міжнародний збірник наукових праць. Сер. Історія, міжнародні відносини. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. Вип. 10. – С. 391-394.
4. Васірук І. Політика пам'яті в Україні. Український інститут національної пам'яті : Магістр. Видрук оригінал-макету у науковому відділі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. 2013, Випуск № 18. – С. 119-125.
5. Гапеева, О. Історико-ментальні складові конфліктності в інформаційній сфері між Росією та країнами Балтії // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Історія. – 2017. – Вип. 1, ч. 2. – С. 60–65.
6. Гриценко О.А. Декомунізація в Україні як державна політика і як соціокультурне явище // Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України; Інститут культурології НАМ України, 2019. – 320 с.
7. Дабіжа, В. В. Політична активність населення в умовах війни. *Сучасний науковий журнал* / Київ, 2024. Вип. 4(2) – Ч. 105-13.

8. Деколонізація. Україна. URL: <https://decolonization.center/> (дата звернення: 06.10.2025).
9. Деколонізація, український модернізм та музей російсько-української війни | Вадим Поздняков. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7VjOjUc8EI0> (дата звернення: 06.10.2025).
10. Декомунізація онлайн: у Харкові запрацював сервіс проти серпів та молотів. URL: <https://nakipelo.ua/ru/dekommunizatsiya-onlajn-v-harkove-zarabotal-servis-protiv-serpov-i-molotov> (дата звернення: 06.10.2025).
11. Декомунізація. Український Інститут Національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/dekomunizaciya-ta-reabilitaciya/dekomunizaciya>
12. Декомунізація у с. Богданівка. URL: <https://vk.kr.ua/actual/2514-dekomunzacya-u-s-bogdanvka.html>
13. Деякі питання Українського інституту національної пам'яті : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 року №684 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.03.2025).
14. Діденко Д. Методичний супровід роботи з англomовним художнім твором у контексті дерусифікації : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр». / Д. С. Діденко ; наук. керівник д-р пед. наук, проф., зав. каф. іноземних мов Р. О. Гришкова ; Міністерство освіти і науки України ; Чорноморський нац. ун – т ім. П. Могили, Ф – т філології, Кафедра англійської філології та перекладу. – Миколаїв : ЧНУ ім. П. Могили, 2024. - 78 с.
15. Дрогушевська І. Декомунізація топонімії: концепція повернення історичних назв на карту України. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії* : зб. наук. пр. / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2017. – Вип. 26 – С. 22-27.
16. Звіт про проведення громадського обговорення. Звіт про проведення Громадського обговорення щодо перейменування вулиць та провулків населених пунктів Знам'янської міської територіальної громади, що відбулося протягом 09.08.2022 р. – 07.09.2022 р. URL: <https://znam.gov.ua/zvit->

pro-provedennya-gromadskogo-obgovorennya-16-36-41-30-11-2023/

(дата

звернення: 11.10.2025).

17. Івановська А. В. Проблеми формування української політичної культури в умовах посттоталітарної трансформації суспільства : кваліфікаційна робота бакалавра : 052 Політологія / А. В. Івановська ; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2025. С. 47-71.

18. Карта «Деколонізація. Україна». URL: <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1YnX8G3D9z4QPvCkyjolQztPyRSQ&ll=48.68992523889628%2C33.888342146077456&z=8> (дата звернення: 04.10.2025).

19. Лазаренко О. Перейменування вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд на території відповідного населеного пункту: правові засади // Як перейменувати вулицю. Правові засади перейменування вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території населених пунктів. Методичний посібник. Львів, 2014. С. 12-19.

20. Лазарович, Н. В., Король, Н. М. Дискурс пост колоніалізму в контексті сучасного українського соціокультурного простору // Культурологічний альманах, 2025. – Вип.1 – С. 345–351.

21. Львівська ОВА створила робочу групу з питань декомунізації в області. URL: <https://loda.gov.ua/news/51159> (дата звернення: 09.10.2025).

22. Мазур О. Деколонізація пострадянського меморіального простору: досвід Латвії (2014–2024 рр.) // Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки. - 2024. - № 2. - С. 134-139.

23. Мудрієвська І. І. Подолання тоталітарного спадку в Естонії наприкінці XX – на початку XXI ст. / І. І. Мудрієвська // Проблеми всесвітньої історії. - 2022. - № 4. - С. 163-182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prwh_2022_4_12 (дата звернення: 10.10.2025).

24. На 88 перейменованих вулицях Кропивницького цьогоріч замінять адресні таблички. Коли розпочнуть. URL:

<https://suspilne.media/kropyvnytskiy/765393-na-88-perejmenovanih-vulicah-kropivnickogo-cogoric-zaminat-adresni-tablicki-koli-rozpocnut/> (дата звернення: 17.10.2025).

25. На Львівщині завершили процес декомунізації: у 2023 році знесли 312 пам'яток радянського минулого. URL: <https://loda.gov.ua/news/90955> (дата звернення: 09.10.2025).

26. Нові назви вулиць та провулків у Знам'янці. URL: <https://komora.info/podiji/9921-novi-nazvi-vulits-ta-provulkiv-u-znam-yantsi> (дата звернення: 13.10.2025).

27. Особливості вітчизняної дерусифікації. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3500355-osoblivosti-vitciznanoi-derusifikacii.html> (дата звернення: 04.10.2025).

28. Охрімчук О. Діяльність Українського інституту національної пам'яті з відновлення та збереження пам'яті про радянські репресії у західних областях // *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 2020. – Вип. 4/463. – С. 383–400.

29. Пахоменко С. Політика пам'яті Латвії: вузлові питання національного наративу // *Україна у світовому історичному просторі* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 24 квітня 2020 р. / під заг. ред. К. В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2020. – С. 4-7.

30. Погорілко В. Ф. Референдуми в Україні: історія та сучасність: монографія. Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2000, 248 с. – С. 150-160.

31. Положення про інспекцію з благоустрою кропивницької міської ради : Рішення Кропивницької міської ради від 2 лютого 2021 року №49. URL: https://kr-rada.gov.ua/site/uploads/files/Vyconavchi%20organy/Inspektsia/polozh_inspektsia-blagoustriy_49_02-02-2021.pdf (дата звернення 13.10.2025).

32. Понад 5 тисяч вулиць і майже сто адмін одиниць перейменували на Кіровоградщині за 10 років. URL: <https://www.kypur.net/ponad-5-tysyach-vulyczy->

[i-majzhe-sto-adminodynyczi-perejmenuvaly-na-kirovogradshhyni-za-10-rokiv/](#) (дата звернення: 13.10.2025).

33. Пояснюємо деколонізацію: інфографіка, як буде реалізовуватися закон. URL: <https://uinp.gov.ua/dekomunizaciya-ta-reabilitaciya/podolannya-naslidkiv-rusyfikaciyi-ta-totalitaryzmu-v-ukrayini/poyasnyuyemo-dekolonizaciyu-infografika-yak-bude-realizovuvatysya-zakon> (дата звернення: 13.03.2025).

34. Правила благоустрою Знам'янської міської територіальної громади : Рішення Знам'янської міської ради від 25 жовтня 2022 р. №1091. URL: <https://znam.gov.ua/pravila-blagoutsroju-13-22-34-26-02-2024/> (дата звернення: 13.03.2025).

35. Правила благоустрою території міста Кропивницького : Рішення Міської ради міста Кропивницького від 18 грудня 2019 р. №3054. URL: https://kr-rada.gov.ua/uploads/documents/26392-rish_3054_18-12-2019.pdf (дата звернення: 13.03.2025).

36. Про Голодомор 1932-1933 років в Україні : Закон України від 28.11.2006 р. № 376-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text> (дата звернення: 13.03.2025).

37. Про додаткові заходи щодо увічнення пам'яті жертв політичних репресій та голодоморів в Україні : Указ Президента України від 11.07.2005 р. № 1087/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087/2005#Text> (дата звернення: 13.03.2025).

38. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу : Закон України від 30.08.2025 р. № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text> (дата звернення: 15.09.2025).

39. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 15.09.2025).

40. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії : Закон України від 21.03.2023 р.

№ 3005-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3005-20> (дата звернення: 15.09.2025).

41. Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій : Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 17.05.2005. №76. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05#Text> (дата звернення: 17.10.2025).

42. Про створення робочої групи з питань декомунізації: Розпорядження Львівської обласної державної (військової) адміністрації від 27.12.2022 р. № 804/0/5-22ВА. URL: <https://loda.gov.ua/documents/51286> (дата звернення: 09.10.2025).

43. Про створення робочої групи з питань національної пам'яті при Львівській обласній державній (військовій) адміністрації: Розпорядження Львівської обласної державної (військової) адміністрації від 26.05.2025 р. № 621/0/5-25ВА. URL: <https://loda.gov.ua/documents/139444> (дата звернення: 09.10.2025).

44. Про утворення Українського інституту національної пам'яті : Постанова Кабінету Міністрів від 12.01.2011 р. № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.03.2025).

45. Пустовгар О. Національна пам'ять: що це таке і чому це важливо у контексті сучасної державної політики деколонізації // Постметодика, 2024. – Вип. 2 (142). – С. 12-20.

46. Російсько-українська війна. URL: <https://uinp.gov.ua/usna-istoriya/ato-usna-istoriya> (дата звернення: 13.03.2025).

47. Свйонтик О. Діяльність Українського інституту національної пам'яті щодо збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну у 2014–2021 роках // *Новітня доба* / гол. ред. Михайло Романюк ; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. - Львів. - 2024.- Вип. 12. - С. 18-31.

48. Сінченко Д. Кропивницький: місто паралельних вимірів. Eastbook.eu. 20 лютого 2017. URL: <https://persha.kr.ua/blogs/112798-kropyvnytskyj-misto-paralelnyh-vymiriv/> (дата звернення: 16.10.2025).
49. Стартує обласний конкурс «Історія Української державності» у 2023 році. URL: <https://loda.gov.ua/news/63326> (дата звернення: 09.10.2025).
50. У Львові триває стратегічна сесія з формування регіональної стратегії політики національної пам'яті. URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/u-lvovi-tryvaye-stratehichna-sesiya-z-fo/> (дата звернення: 09.10.2025).
51. У Харкові з'явився сайт, на якому можна позначати об'єкти для декомунізації. URL: <http://archive.objectiv.tv/140817/145780.html> (дата звернення: 01.10.2025).
52. Усна історія російсько-української війни. URL: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/usna-istoriya-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny-2014-2015> (дата звернення 13.03.2025).
53. Хітрова Т. Медійні засоби репрезентації дискурсу «історична пам'ять» в концепції реалізації державної політики пам'яті // *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. Запоріжжя, 2012. №4. С. 133–137.
54. Чорний О. Декомунізація, Єлисаветград та загроза національній безпеці // *Місто: історія, культура, суспільство*. Київ, 2017. №1. С. 207-225.
55. Янукович завершив ліквідацію державної політики національної пам'яті. URL: <https://cdvr.org.ua/21309/2011/03/18/> (дата звернення: 13.03.2025).
56. Як змінити назву вулиці: інструкція. URL: <https://www.ukrainer.net/zminyty-nazvu-vulytsi/> (дата звернення: 17.10.2025).
57. Almond G., Verba S. The Civic Culture or The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations Sage publications, Inc. 1963.574 с.
58. Assmann J. Communicative and Cultural Memory. Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook, edited by Astrid Erll and Ansgar Nünning, Berlin, New York: De Gruyter, 2010, pp. 109-118.
59. Dennis, J. (1965). Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics? By Lester W. Milbrath. (Chicago: Rand McNally &

Company, 1965. Pp. 195. \$1.75.). American Political Science Review, 59(4), 1026–1027.

60. Estonian Institute of Historical Memory. URL: <https://mnemosyne.ee/en/about-us/> (дата звернення: 10.10. 2025).